

พืชสมุนไพรในประเทศไทย

ตอนที่ 4

สถาบันวิจัยสมุนไพร กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข

พืชสมุนไพรในประเทศไทย

ตอนที่ 4

ณัฏฐา จันทรสุวานิชย์
กุลชญา ไชยราช
ทรงพล ชีวะพัฒน์
ประไพ วงศ์สินคงม้น
ศักดิ์วิชัย อ่อนทอง

กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์
DEPARTMENT OF MEDICAL SCIENCES

สถาบันวิจัยสมุนไพร
กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์
กระทรวงสาธารณสุข

พืชสมุนไพรในประเทศไทย ตอนที่ 4

พืชสมุนไพรในประเทศไทย ตอนที่ 4

ISBN : 978-616-11-2690

พิมพ์ครั้งที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2559

จำนวน 1,500 เล่ม

ที่ปรึกษา

นายแพทย์อภิชัย มงคล	อธิบดีกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์
นายแพทย์พิเชฐ บัญญัติ	รองอธิบดีกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์
ดร.อังคณา หิรัญสาดี	ผู้ช่วยอธิบดีกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์

คณะผู้พิมพ์

ณัฏฐรา จันทรสวานิชย์
กุลชญา ไชยราช
ทรงพล ชีวะพัฒน์
ประไพ วงศ์สินคงม่น
ศักดิ์วิชัย อ่อนทอง

สืบค้นข้อมูลและพิสูจน์อักษร

รัตติพร วสุนันต์	พัฒนฉัตร การวุฒิ
บุศรา จันเล็ก	อังคณา พิมพ์า
สรารัตน์ ศรีเสมอ	แสงตะวัน ศรีโบราณ
ปาณิสรา ศรีมาลี	

ประธานการจัดพิมพ์

ฐิตินภา นุ่มใส

ถ่ายภาพ

ศักดิ์วิชัย อ่อนทอง	
ภาพปกหน้า	ตัวเกลี้ยง <i>Cratoxylum cochinchinense</i> (Lour.) Blume
ภาพปกหลัง	พรวด <i>Rhodomyrtus tomentosa</i> (Aiton) Hassk.

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
314-316 ถนนบำรุงเมือง ป้อมปราบฯ กรุงเทพฯ 10100

สงวนลิขสิทธิ์ ห้ามการลอกเลียนไม่ว่าส่วนหนึ่งส่วนใดของหนังสือนี้
นอกจากจะได้รับอนุญาตจากสถาบันวิจัยสมุนไพร กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข

คำนิยม

พิมพ์ครั้งที่ 2

ตามที่ สถาบันวิจัยสมุนไพร กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ มีการศึกษาวิจัยสมุนไพรครบวงจร ซึ่งได้ดำเนินงานวิจัยและเผยแพร่องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ การสำรวจและรวบรวมชนิดสมุนไพรเป็นพื้นฐานและจุดเริ่มต้นของการวิจัยที่สำคัญ เพื่อให้ได้สมุนไพรถูกชนิดในการวิจัยตามหลักวิทยาศาสตร์ อันจะนำไปสู่งานวิจัยที่มีคุณภาพในที่สุด ทั้งนี้สถาบันวิจัยสมุนไพรได้มีการจัดพิมพ์หนังสือ “พืชสมุนไพรในประเทศไทย ตอนที่ 1 ตอนที่ 2” และ “พืชสมุนไพรในประเทศไทย ตอนที่ 3” เพื่อเผยแพร่ความรู้และนำทรัพยากรจากสมุนไพรมาใช้ประโยชน์กว้างขวางขึ้น และล่าสุดได้จัดพิมพ์หนังสือ “พืชสมุนไพรในประเทศไทย ตอนที่ 4” เมื่อเดือนกันยายน 2558 และเผยแพร่ไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง พบว่าหนังสือดังกล่าวเป็นที่นิยมอย่างสูงแต่มีจำนวนจำกัด ดังนั้นสถาบันวิจัยสมุนไพรจึงได้จัดพิมพ์หนังสือ “พืชสมุนไพรในประเทศไทย ตอนที่ 4” ขึ้นอีกเพื่อเผยแพร่และแนะนำให้รู้จักสมุนไพรที่น่าสนใจ และคัดเลือกชนิดสมุนไพรที่ถูกต้องมาทำการศึกษาวิจัยได้อย่างแพร่หลายต่อไป

กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์และมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สุขภาพจากสมุนไพร เพื่อให้บรรลุผลตามนโยบายและแผนงานของรัฐบาล

(นายแพทย์อภิชัย มงคล)

อธิบดีกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์

กรกฎาคม 2559

คำนำ

พิมพ์ครั้งที่ 2

ภายหลังจัดพิมพ์หนังสือ “พืชสมุนไพรในประเทศไทย ตอนที่ 4” และได้ดำเนินการเผยแพร่ไปยังหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อแนะนำชนิดพร้อมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสมุนไพรซึ่งเป็นผลจากการดำเนินงานสำรวจและรวบรวมตัวอย่างสมุนไพรจากแหล่งธรรมชาติต่าง ๆ ในประเทศไทย สำหรับเป็นแนวทางในการศึกษาในขั้นรายละเอียด เพื่อพิสูจน์ยืนยันหรือปฏิเสธสรรพคุณตามกล่าวอ้างในตำราแผนโบราณ ให้ได้ข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ซึ่งจะนำมาสนับสนุนและส่งเสริมผลิตภัณฑ์สุขภาพจากสมุนไพรอย่างจริงจังในทุก ๆ ด้านแล้วนั้น เป็นที่น่ายินดีคือหนังสือดังกล่าวได้รับความสนใจและนำไปใช้ประโยชน์นานาประการ ทำให้หนังสือ “พืชสมุนไพรในประเทศไทย ตอนที่ 4” เป็นที่ต้องการอย่างยิ่งและยังไม่เพียงพอ คณะผู้พิมพ์จึงได้จัดพิมพ์หนังสือ “พืชสมุนไพรในประเทศไทย ตอนที่ 4” เป็นครั้งที่ 2 ขึ้นโดยยังคงขอบเขตเนื้อหาสาระและวัตถุประสงค์ในการเผยแพร่เช่นเดิมซึ่งตัวอย่างสมุนไพรทั้งหมดนี้ ได้จัดทำตัวอย่างพืชแห้งเก็บรวบรวมไว้ในพิพิธภัณฑ์พืชกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์

คณะผู้พิมพ์หวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้จะยังคงเป็นประโยชน์ ก่อให้เกิดการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์สุขภาพจากสมุนไพรนานาชนิดเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับต่อไป

คณะผู้พิมพ์

คำขอบคุณ

พิมพ์ครั้งที่ 2

คณะผู้นิพนธ์ขอขอบพระคุณ หอพรรณไม้ กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช และ พิพิธภัณฑ์พืชกรุงเทพ กรมวิชาการเกษตร ในความอนุเคราะห์ด้านเอกสารตำราวิชาการ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการตรวจสอบชื่อชนิดพืช และขอขอบพระคุณผู้ที่มีส่วนช่วยเหลือในการจัดทำเอกสารฉบับนี้ทุกท่าน

สุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณ นายแพทย์อภิชัย มงคล อธิบดียกรมหาวิทยาลัยการแพทย์
นายแพทย์พิเชฐ บัญญัติ รองอธิบดียกรมหาวิทยาลัยการแพทย์ และดร.อังคณา หิรัญสาตี ผู้ช่วยอธิบดียกรมหาวิทยาลัยการแพทย์ ที่กรุณาให้คำแนะนำและให้การสนับสนุนการจัดพิมพ์จึงทำให้ผลงานนี้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย

สารบัญ

คำนิยม	3
คำขอขอบคุณ	4
<i>Alpinia conchigera</i> Griff. ข่าลิง	14
<i>Alstonia macrophylla</i> Wall. ex G.Don หุ้มฟ้า	16
<i>Alstonia scholaris</i> (L.) R. Br. สัตบรรณ	18
<i>Amomum testaceum</i> Ridl. กระวาน	20
<i>Amorphophallus paeoniifolius</i> (Dennst.) Nicolson บูกวางคก....	22
<i>Anaxagorea javanica</i> Blume จำปูน	24
<i>Ardisia crenata</i> Sims ตาไก่ใบกว้าง.....	26
<i>Aristolochia tagala</i> Cham. กระเช้าผีเสื้อ	28
<i>Artanema longifolium</i> (L.) Vatke ผักมันปู	30
<i>Baccaurea ramiflora</i> Lour. มะไฟ	32
<i>Barringtonia acutangula</i> (L.) Gaertn. จิกนา.....	34
<i>Barringtonia macrostachya</i> (Jack) Kurz จิกนม.....	36
<i>Bauhinia integrifolia</i> Roxb. เถาไฟ	38
<i>Bouea macrophylla</i> Griff. มะปราง.....	40
<i>Breynia discigera</i> Müll.Arg. กระดุกไถ่คุม	42

<i>Buchanania arborescens</i> (Blume) Blume จ้าม่วง	44
<i>Callerya atropurpurea</i> (Wall.) Schot กาแซะ	46
<i>Capparis sepiaria</i> L. หนามวัวซัง	48
<i>Carallia brachiata</i> (Lour.) Merr. เฌียงพริ้นางแอ	50
<i>Careya arborea</i> Roxb. กระโดน	52
<i>Cinnamomum iners</i> Reinw. ex Blume เชียด	54
<i>Clerodendrum indicum</i> (L.) Kuntze เพี้ยยม่อม	56
<i>Clerodendrum nutans</i> Wall. ex Jack ระย้าแก้ว	58
<i>Cratoxylum cochinchinense</i> (Lour.) Blume คิวเกิ้ลียง	60
<i>Crypteronia paniculata</i> Blume กระทงลอย	62
<i>Dalbergia parviflora</i> Roxb. คีรี	64
<i>Dasymaschalon dasymaschalum</i> (Blume) I.M.Turner บู่หรง	66
<i>Decaspermum parviflorum</i> (Lam.) A.J.Scott ขี้ไต้	68
<i>Desmos chinensis</i> Lour. สายหยุด	70
<i>Dianella ensifolia</i> (L.) DC. หญ้าหนุตัน	72
<i>Diospyros montana</i> Roxb. ตานคำ	74
<i>Dischidia imbricata</i> (Blume) Steud. เกี๋ยงนาคราช	76
<i>Dischidia major</i> (Valil) Merr. จุกโรหิณี	78

<i>Donax canniformis</i> (G.Forst.) K.Schum. คณฺฐีม.....	80
<i>Dracontomelon dao</i> (Blanco) Merr. & Rolfe. พระเจ้าห้าพระองค์	82
<i>Drosera burmanni</i> Vahl จอกบ่วง.....	84
<i>Elaeocarpus grandiflorus</i> Sm. ไคร้ขี้ยาย.....	86
<i>Fagraea racemosa</i> Jack ex Wall. ตะเคียนเต่า	88
<i>Ficus montana</i> Burm.f. มะเคือหิน	90
<i>Fissistigma rubiginosum</i> (A.DC.) Merr. ย่านเลียด	92
<i>Galearia fulva</i> (Tul.) Miq. ลิ้นควาย	94
<i>Garcinia cowa</i> Roxb. ex Choisy ชะมวง	96
<i>Garcinia hombroniana</i> Pierre วา	98
<i>Garcinia mangostana</i> L. มังคุด	100
<i>Glycosmis pentaphylla</i> (Retz.) DC. เขยตาย	102
<i>Gmelina elliptica</i> Sm. ทองแมว	104
<i>Gnetum tenuifolium</i> Ridl. เมื่อยนก	106
<i>Gymnopetalum chinense</i> (Lour.) Merr. จี๋กาดง	108
<i>Holarrhena curtisii</i> King & Gamble พุดทุ่ง.....	110
<i>Hydrocera triflora</i> (L.) Wight & Arn. เทียนนา.....	112
<i>Impatiens adenoides</i> Suksathan & Keerat. เขี้ยวกูรมใบเล็ก	114
<i>Ixora javanica</i> (Blume) DC. เข็มทอง	116

<i>Lagerstroemia floribunda</i> Jack ตะแบกนา.....	118
<i>Leea indica</i> (Burm. f.) Merr. กะดังใบ.....	120
<i>Lepionurus sylvestris</i> Blume หมากหมก	122
<i>Leptonychia caudata</i> Burret (Wall. ex G. Don) ผักหวานดำ.....	124
<i>Linostoma pauciflorum</i> Griff. . ตูบาตูตี	126
<i>Litsea elliptica</i> Blume ทำมึง	128
<i>Litsea glutinosa</i> (Lour.) C.B. Rob. หมี่เหม็น	130
<i>Maclura cochinchinensis</i> (Lour.) Corner แก้วแล	132
<i>Mangifera foetida</i> Lour. มะมุด	134
<i>Melastoma malabathricum</i> L. โคลงเคลง	136
<i>Melicope lunu-ankenda</i> (Gaertn.) T.G. Hartley เพี้ยลูนานา.....	138
<i>Mesua ferrea</i> L. บุนนาค.....	140
<i>Micromelum hirsutum</i> Oliv. หัสคุณ	142
<i>Mitragyna speciosa</i> (Korth.) Havil. กระท่อม	144
<i>Molineria latifolia</i> (Dryand. ex W.T.Aiton) Herb. ex Kurz ว่านสาวเหล็ก	146
<i>Paederia foetida</i> L. กระพังโหม	148
<i>Peltophorum dasyrrhachis</i> (Miq.) Kurz อะราง	150
<i>Peronema canescens</i> Jack ตั๋งแก	152

<i>Persicaria pulchra</i> (Blume) Soják ดอกข้าวโพด	154
<i>Piriqueta racemosa</i> (Jacq.) Sweet ผักกาดผี.....	156
<i>Poikilospermum suaveolens</i> (Blume) Merr. ขม้น	158
<i>Polyalthia bullata</i> King หลั่งโอง	160
<i>Pothos scandens</i> L. ตะเข็บ	162
<i>Premna annulata</i> H.R.Fletcher ลำเปรงา	164
<i>Pternandra caerulescens</i> Jack พลองแก้มอื่น	166
<i>Pyrrosia piloselloides</i> (L.) M.G. Price กีบม้าลม	168
<i>Rhodomyrtus tomentosa</i> (Aiton) Hassk. พรวด	170
<i>Salomonium ciliatum</i> (L.) DC. หญ้ารอกหอม	172
<i>Sauropus villosus</i> (Blanco) Merr. ตานงันเขา	174
<i>Schumannianthus dichotomus</i> (Roxb.) Gagnep. คีฬา	176
<i>Semecarpus curtisii</i> King รักป่า	178
<i>Spirolobium cambodianum</i> Baill. เพชรหึงตักกาด	180
<i>Stachytarpheta jamaicensis</i> (L.) Vahl พันงูเขียว	182
<i>Stemona curtisii</i> Hook.f. หนอนตายอยาก	184
<i>Streblus taxoides</i> (Roth) Kurz ข่อยหยอง	186
<i>Syzygium grande</i> (Wight) Walp. เม่า	188
<i>Tacca integrifolia</i> Ker Gawl. ว่านพังพอน	190

<i>Terminalia calamansanay</i> (Blanco) Rolfe สกุณี	192
<i>Tetracera indica</i> (Christm. & Panz.) Merr. เกาตรกนั	194
<i>Thunbergia fragrans</i> Roxb. หูปากกา.....	196
<i>Thunbergia laurifolia</i> Lindl. รางจืด.....	198
<i>Trichosanthes quinquangulata</i> A. Gray จี๊กาแดง	200
<i>Tylophora flexuosa</i> R.Br. จมูกปลาหลด	202
<i>Uvaria grandiflora</i> Roxb. ย่านนมควาย	204
<i>Vitex pinnata</i> L. ตีนนก	206
<i>Vitex trifolia</i> L. คนทีสอ	208
<i>Xanthophyllum lanceatum</i> (Miq.) J.J. Sm. ชุมแสง	210
<i>Xyris complanata</i> R.Br. ตาน.....	212

ข่าลิง

ชื่อพฤกษศาสตร์

Alpinia conchigera Griff.

วงศ์

Zingiberaceae

ชื่ออื่น

กุวะกือตึง ข่า ข่าน้อย

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก มีเหง้าใต้ดิน สูง 100-150 เซนติเมตร ลำต้นเป็นรูปใบหอก ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปรีแกมขอบขนาน ปลายใบเรียวแหลมมีหางแหลม โคนใบคอดก้น ดอกแบบช่อแยกแขนง ออกเป็นช่อตั้ง ตรงปลายยอด ผลสดแบบมีเนื้อหลายเมล็ด ทรงกลม ผลสุกสีส้มถึงแดง กลิ่นขี้เหล็ก เป็นมันวาว

ป่าพรุ ตามพื้นที่เปิดโล่ง ในสวนยางพารา ที่ระดับความสูงไม่เกิน 50 เมตร นิยมปลูกทั่วไป

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ	- แก้พิษฝีดาษ แก้กลากเกลื้อน แก้โรคสำหรับบุรุษ
หัว	- แก้ประดง รักษาการโรค แก้เกลื้อน แก้พิษฝี แก้ปวดฟัน โรคผิวหนังคัน แก้ปวดท้อง ขับลมในลำไส้
ดอก	- ขับพยาธิในลำไส้ แก้ปวด

องค์ประกอบทางเคมี

เหง้า	- สาร 1,7-diarylheptanoids
น้ำมันหอมระเหยจากเหง้า	- สารกลุ่ม terpenoids (เช่น β -caryophyllene, cineol, eugenol, α -pinene, β -pinene, terpinen-4-ol)
ทั้งต้น	- สารกลุ่ม lignans (เช่น conchignans A-C, conchigeranals A-E)

ทุ้งฟ้า

ชื่อพฤกษศาสตร์

Alstonia macrophylla Wall. ex G.Don

วงศ์

Apocynaceae

ชื่ออื่น

กระทุ้งฟ้าให้ ทุ้งฟ้าไก่ ตีนเทียน พรหมพร้าว สะดุ้งทุ้งฟ้า

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูงได้ประมาณ 30 เมตร กิ่งมีขนประปราย ใบเดี่ยว เรียงเป็นวงรอบ 3-4 ใบ รูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับ โคนใบรูปลิ้น ปลายใบแหลมยาว ขอบใบเรียบ ดอกแบบช่อกระจุก แยกแขนง ออกที่ปลายกิ่ง ดอกจำนวนมาก สีขาวหรือเหลืองอ่อน ผลออกเป็นฝักคู่ ยาว เกือบ

พบตามป่าดิบชื้น ที่ระดับความสูงจนถึงประมาณ 300 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก	- ใช้ผสมเป็นยาบำรุงกำลัง
เปลือก	- เป็นยาแก้ไข้

องค์ประกอบทางเคมี

เปลือกต้น	- สารกลุ่ม alkaloids (เช่น alstiphyllanines A-D, I-O, alstoniaphyllines A-C, alstonisine)
ลำต้น	- สารกลุ่ม bisindole alkaloids (เช่น macalstonine, thungfaine); สารกลุ่ม iridoid glycosides (เช่น sweroside, naresuanoside)
ใบ	- สารกลุ่ม terpenoids; iridoids; alkaloids (เช่น alstiphyllanines E-H)
ราก	- สารกลุ่ม cardiac glycosides; steroids

สัตบรรณ

ชื่อพฤกษศาสตร์

Alstonia scholaris (L.) R. Br.

วงศ์

Apocynaceae

ชื่ออื่น

ชบา พญาสัตบรรณ ตีนเป็ด ตีนเป็ดดำ ยางขาว หัสบรรณ

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูงได้ประมาณ 40 เมตร กิ่งมีช่องอากาศ ใบเรียงเป็นวงรอบ 4-8 ใบ รูปรี รูปไข่กลับ หรือรูปใบพาย ดอกแบบช่อแน่นเป็นกระจุก ออกที่ปลายกิ่งหรือซอก ผลแห้งแตกแนวเดียว ออกเป็นฝักคู่ยาว เกือบยาว

พบตามป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้ง และป่าดิบชื้น

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เปลือก, ดอก - สมานลำไส้ แก้บิด แก้ท้องเสีย ขับพยาธิไส้เดือน แก้ไข้หวัด แก้ไอ รักษาเบาหวาน แก้หลอดลมอักเสบ แก้ไข้ช่วยเจริญอาหาร ขับระดู ขับพยาธิ ขับน้ำเหลืองเสีย รักษามาลาเรีย

ใบ - แก้ไข้หวัด แก้ไข้ตัวร้อน พอกดับพิษต่าง ๆ

องค์ประกอบทางเคมี

ใบ - สารกลุ่ม alkaloids (เช่น nareline); triterpenes; iridoids; coumarins; flavonoids

เปลือกต้น - สารกลุ่ม alkaloids (เช่น ditamine, echitamine); terpenoids

ราก - สารกลุ่ม terpenoids

ข้อมูลด้านพิษวิทยา

สารสกัดเปลือกต้นมีฤทธิ์คุมกำเนิดและมีผลต่ออวัยวะระบบสืบพันธุ์ของหนูแรพเพสผู้ (antifertility effect) เมื่อให้สารสกัดด้วยแอลกอฮอล์ในขนาดสูงกว่า 240 มิลลิกรัม/กิโลกรัมแก่หนูไม่ชัดเจนต้องพบว่าสารสกัด ก่อให้เกิดภาวะลูกวิรูป (teratogenic effect)

กระวาน

ชื่อพฤกษศาสตร์

Amomum testaceum Ridl.

วงศ์

Zingiberaceae

ชื่ออื่น

กระวานขาว กระวานโพธิ์สัตว์ ปล้าก้อ หวาน

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก สูง 1-3 เมตร มีเหง้าใต้ดินสั้น สีขาว ลึนใบ 2 แฉก ใบเดี่ยว มี 7-18 ใบ เรียงสลับ รูปขอบขนาน ดอกแบบช่อเชิงลดทรงกรวย ออกจากเหง้า ผลแห้งไม่แตก ทรงกลม เกือบมีเส้นตามยาว เมื่อแก่ เปลือกผลจะแห้งและแข็ง เมล็ดขนาดเล็ก สีดำ มีเยื่อสีขาว มีกลิ่นหอม พบตามป่าดิบชื้น บริเวณไหล่เขาสูง

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ผล

- ขับลม แก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ แน่นจุกเสียด และปวดท้อง

องค์ประกอบทางเคมี

ผล

- สารกลุ่ม monoterpenes (เช่น (7S)-p-cymene-2,7,8-triol), diterpenes (เช่น kravanhins A-D)

น้ำมันหอมระเหยจากผล - สารกลุ่ม terpenoids (เช่น 1,8-cineol, α -pinene, β -pinene, α -terpinene)

บุกคางคก

ชื่อพฤกษศาสตร์

Amorphophallus paeoniifolius (Dennst.) Nicolson

วงศ์

Araceae

ชื่ออื่น

บุก บุกคางคก บุกหลวง บุกหนาม เปี้ย เปื่อ มันชูริน หัวบุก

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก ลำต้นใต้ดิน ทรงกลม ขนาดใหญ่ มีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 30 เซนติเมตร สีน้ำตาลเข้ม ใบออกเดี่ยวๆหรือออกคู่ ออกจากบนลำต้นใต้ดิน ผิวค่อนข้างเรียบ มีลายสีเขียวสลับสีขาว แผ่นใบออกเป็นแฉกจำนวนมาก ใบย่อยมีความแปรผันมาก โคนใบมักมน ขอบใบเรียบ ปลายใบแหลม ดอกแบบช่อเชิงลดมีกาบ ออกเดี่ยวๆ ที่ปลายลำต้นใต้ดิน มีขนาดใหญ่ ดอกแยกเพศ ผลมีเนื้อหลายเมล็ด ทรงรี ผลสุกสีส้มแดง

พบตามขอบป่า ป่าเบญจพรรณ พื้นที่ที่มีแสงแดดรำไรหรือแสงแดดจัด ที่ระดับความสูงไม่เกิน 800 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

หัว - มีรสเปื้อเมา คั้น แก้เลือดจับเป็นก้อน หุงกับน้ำมันใส่บาดแผล กัดฝ้าและหนองดี

องค์ประกอบทางเคมี

ลำต้นใต้ดิน - สารกลุ่ม flavonoids (เช่น quercetin)

ข้อมูลด้านพิษวิทยา

สารสกัดด้วย petroleum ether ของหัวที่ขนาด 1,500 มิลลิกรัม/กิโลกรัม ไม่ก่อให้เกิดพิษต่อหนูเมาส์

จำปูน

ชื่อพฤกษศาสตร์	<i>Anaxagorea javanica</i> Blume
วงศ์	Annonaceae
ชื่ออื่น	-

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม สูงได้ประมาณ 5 เมตร ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปรีหรือรูปขอบขนาน โคนใบแหลม ปลายใบแหลมหรือเรียวแหลม หลังใบสีเขียวเข้มเป็นมันวาว ดอกแบบช่อกระจุก มี 1-4 ดอก ออกตามซอกใบที่ปลายกิ่ง มีกลิ่นหอม มีใบประดับ 1 คู่ ผลกลุ่ม ทรงกระบอก มี 4-8 ผล ผลแห้งแก่แล้วแตก เมล็ดมี 2 เมล็ดในแต่ละผล เบน เว้า สีดำเป็นมัน พบตามร่มเงาในป่าดิบชื้นที่ระดับต่ำ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ดอก - ประคบประพันเป็นยาบำรุงหัวใจ บำรุงประสาท และบำรุงโลหิต

องค์ประกอบทางเคมี

เปลือกต้นและราก - สารกลุ่ม sesquiterpenes (เช่น nordine); alkaloids (เช่น 4,11-dimethoxyeupolauridine, eupolauridine, lysicamine, 2-methoxy-3-hydroxyeupolauridine, 11-methoxyeupolauridine, sampangine, 3-methoxysampangine); steroids (เช่น β -sitosterol, stigmasterol); flavonoids (เช่น quercetin); fatty acids (เช่น tetradecanoic acid)

ตาไก่ใบกว้าง

ชื่อพฤกษศาสตร์

Ardisia crenata Sims

วงศ์

Primulaceae

ชื่ออื่น

ตาเป็ดตาไก่

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม สูง 1 เมตร ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปรีแคบแกมรูปหอกกลับ ขอบใบหยักมนและมีต่อม ดอกแบบช่อซี่ร่มเชิงประกอบ ออกที่ปลายกิ่ง กลีบดอกสีชมพู ผลแบบเมล็ดเดี่ยวแข็ง รูปทรงกลม ผลสุกสีแดงเข้ม

พบตามป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้ง สวนยางพารา ออกดอกและผลตลอดทั้งปี

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก - ช่วยเจริญอาหาร

ส่วนทั้ง 5 (ราก ลำต้น ใบ ดอก ผล) - รักษาโรคประดง

องค์ประกอบทางเคมี

ราก - สารกลุ่ม triterpenoid saponins (เช่น ardicrenin, ardisiacrispns A-B, ardisiacrenoside I, ardisicrenosides); steroids

กระเช้าผีเสื้อ

ชื่อพฤกษศาสตร์

Aristolochia tagala Cham.

วงศ์

Aristolochiaceae

ชื่ออื่น

กระเช้าผีเสื้อ ปูลิง

ลักษณะพืช

ไม้เถาเลื้อย ลำต้นมีขนสั้นนุ่ม ใบเดี่ยว เรียงเวียน รูปไข่หรือรูปรีแกมรูปขอบขนาน โคนใบเว้ารูปหัวใจ ปลายใบแหลม ขอบใบเรียบ ดอกแบบช่อกระจุก ออกตามซอกใบ ใบประดับขนาดเล็ก รูปไข่ กลีบรวมสีเขียว ปากกลีบสีแดงอมน้ำตาล ผลแห้งแตก ทรงรีหรือทรงไข่ ขึ้นในป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้ง และชายป่าดิบชื้นที่ระดับความสูงจนถึงประมาณ 1000 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

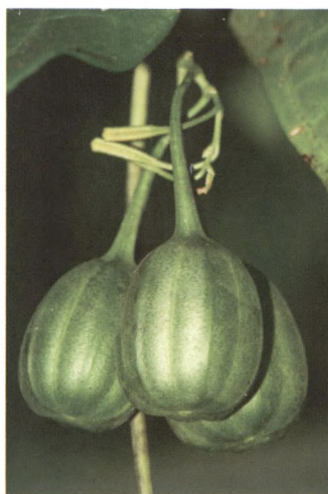
ลำต้น	- นำมาต้มน้ำดื่ม เป็นยาทำให้ธาตุปกติ
ใบ	- แก้อาการปวดบวม แก้โรคผิวหนัง ลดไข้

องค์ประกอบทางเคมี

ลำต้น	- สารกลุ่ม aristolochic acids
ราก	- สารกลุ่ม flavonoids (เช่น kaempferol)

ข้อมูลด้านพิษวิทยา

สาร aristolochic acid ที่พบในพืชสกุลนี้ก่อให้เกิดพิษเฉียบพลันในหนู โดยมีพิษต่อไต อวัยวะระบบน้ำเหลือง และกระเพาะอาหาร

ผักมันปู

ชื่อพฤกษศาสตร์

Artanema longifolium (L.) Vatke

วงศ์

Linderniaceae

ชื่ออื่น

กาวน้ำ หนุ่ยไชนา

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก อายุหลายปี ลำต้นตั้งตรง สูง 50-150 เซนติเมตร กิ่งก้านโปร่ง กิ่งอ่อนทรงสี่เหลี่ยม สันเป็นครีบก เกลี้ยง ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปใบหอกแกมขอบขนาน ดอกแบบช่อกระจุก ออกที่ปลายยอด กลีบดอก 5 กลีบ รูปปากเปิด กลีบบน 2 กลีบ กลีบล่าง 3 กลีบ สีม่วงปนขาว ผลแห้งแตกระหว่างพู ทรงกลม

พบตามป่าพรุ ขอบนาข้าว พื้นที่ขึ้นและที่เป็นดินปนทราย ที่ระดับความสูงไม่เกิน 400 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

รากและเมล็ด - รักษาโรคปวดข้อรูมาติก นิ่วในกระเพาะปัสสาวะ
ท้องเสีย (ศรีลังกา)

ทั้งต้น - บำรุงโลหิต เจริญอาหาร

มะไฟ

ชื่อพฤกษศาสตร์

Baccaurea ramiflora Lour.

วงศ์

Phyllanthaceae

ชื่ออื่น

แซเครือแซ แซยั่ว ส้มไฟ ห้มกั๋ง

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูงได้ถึง 10 เมตร ตามกิ่งก้านเกลี้ยง หรือเกือบเกลี้ยง มีหูใบใบเดี่ยว เรียงเวียน รูปรี หรือรูปไข่กลับ ช่อดอกเพศผู้ ออกตามซอกใบหรือตามลำต้น ช่อดอกเพศเมีย ออกได้ทั้งใบเล็กน้อย หรือตามลำต้น ผลสด ทรงกลม หรือทรงไข่ ด้านนอกสีแดง ส้ม ชมพู หรือสีม่วงชุ่น พบในป่าดิบ มักปลูกเป็นพืชสิกรรม

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก	- แก้ไข้ภายใน (วันโรค) แก้ไข้ประดง เจริญไพธาดู แก้พิษฝีพุพอง ดับพิษร้อน แก้เริม แก้ฝีตานทรายของเด็ก
ต้น ดอก ผล	- บำรุงธาตุ แก้พิษฝี
ใบ	- แก้พยาธิ เจริญไพธาดู รักษาโรคผิวหนัง

องค์ประกอบทางเคมี

ผล	- สารกลุ่ม phenolics; flavonoids; proanthocyanidins

ข้อมูลด้านพิษวิทยา

การทดสอบพิษเฉียบพลันพบว่า เมื่อให้สารสกัดจากใบแก่หนูไม่ชี้ทางปาก ขนาดที่ทำให้หนูตายครึ่งหนึ่ง (LD₅₀) เท่ากับ 1.98 กรัม/น้ำหนักตัว 1 กิโลกรัม

จิกนา

ชื่อพฤกษศาสตร์

Barringtonia acutangula (L.) Gaertn.

วงศ์

Lecythidaceae

ชื่ออื่น

กระโดนทุ่ง กระโดนน้ำ กระโดนสร้อย จิก จิกน้ำ ตอง ปุยสาย ลำไผ่

ลักษณะพืช

ไม้ต้น ขนาดกลาง สูง 8-15 เมตร ทรงต้นแผ่กว้าง เปลือกสีน้ำตาลเข้ม หยาบและหนา ใบเดี่ยว ดอกแบบช่อกระจุก ออกที่ปลายกิ่ง ห้อยลง กลีบดอกสีแดงสด ผลสด แบบผลแข็งเมล็ดเดียว

พบตามริมน้ำ คลอง บึง ป่าพรุ และป่าดิบชื้น ระดับความสูงไม่ต่ำกว่า 400 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก	- เป็นยาระบาย
เปลือกต้น	- แก้ปวดศีรษะ แก้เลือดออกตามไรฟัน
เนื้อไม้	- ขับระดูขาว
ใบ	- แก้ท้องร่วง แก้บิด สมานบาดแผล
เมล็ด	- แก้ไอ แก้อาเจียน แก้ไข้ตัวร้อน ขับระดู

องค์ประกอบทางเคมี

เปลือกต้น	- สารกลุ่ม phenolics (เช่น (+)-epigallocatechin, (+)-gallocatechin 4'-O-methyl ether, (+)-gallocatechin 4'-O-methyl ether 5-O- β -D-glucopyranoside); triterpenoid saponins (เช่น acutangulosides A-F, acutangulosides D-F methyl esters)
เมล็ด	- สารกลุ่ม saponins (เช่น barringtonosides A-C)

จิกนม

ชื่อพฤกษศาสตร์

Barringtonia macrostachya (Jack) Kurz

วงศ์

Lecythidaceae

ชื่ออื่น

จิกนม นมยาน

ลักษณะพืช

ไม้ต้น ขนาดเล็ก ถึงขนาดกลาง สูง 4-20 เมตร ใบ ใบอ่อน สีน้ำตาลอมชมพู รูปไข่กลับแกมรูปแกมขอบขนาน หรือรูปขอบขนาน ขอบใบหยัก เล็กและถี่ ดอก มีกลิ่นหอม ออกเป็นช่อยาวที่ยอด หรือตาม กิ่งห้อยลง แต่ละช่อมีดอกเป็นจำนวนมาก ดอกร่วงไปแล้วจะเกิดรอย แผลเป็น ที่แกนช่อมีหลุมตื้นกระจายทั่ว ผลสด แบบผลแข็ง เมล็ดเดี่ยว รูปไข่กลับ มีสันตามยาว 4 สัน สีเขียว

พบตามป่าดิบชื้นที่ระดับความสูงไม่เกิน 700 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- เปลือกต้น - ใช้เบื่อปลา
- ใบ - แก้ปวดท้อง
- ราก - แก้โรคผิวหนังจากเชื้อรา

เถาไฟ

ชื่อพฤกษศาสตร์

Bauhinia integrifolia Roxb.

วงศ์

Leguminosae

ชื่ออื่น

กุฎกูดี้ กุฎกูด้า ชงโคย่าน ชิงโคย่าน คาโอะ ปอลิง เล็บควายใหญ่
ย่านชงโค โยทะกา โยทะกาเลื่อย

ลักษณะพืช

ไม้เถา ขนาดใหญ่ มีมือจับ กิ่งอ่อนมีขนสีน้ำตาลแดง หูใบ
ขนาดเล็ก หดตัวง่าย ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปไข่เกือบกลม ปลายใบแหลม
หรือเว้าตื้น เป็น 2 แฉก ดอกออกเป็นช่อเชิงหลั่นแยกแขนง ออกตาม
ซอกใบหรือปลายกิ่ง ใบประดับรูปไข่ ฝักรูปแถบ ฝักแก่เกลี้ยง

พบตามชายป่าดิบชื้นที่ระดับความสูงจนถึงประมาณ 900 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก

- แก้โรคกระเพาะอาหาร

มะปราง

ชื่อพฤกษศาสตร์	<i>Bouca macrophylla</i> Griff.
วงศ์	Anacardiaceae
ชื่ออื่น	-

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูง 5-15 เมตร เรือนยอดเป็นพุ่มทึบรูปกลม เปลือกเป็นร่อง สีเทาอมน้ำตาลเข้ม ใบเดี่ยว ออกตรงข้ามสลับตั้งฉาก รูปใบหอกแกมขอบขนาน หรือรูปรีแกมใบหอก โคนใบมน บิดเบี้ยว ปลายใบแหลมถึงเรียวแหลม ดอกแบบช่อแยกแขนง ออกที่ซอกใบ สีเหลือง ผลเมล็ดเดี่ยว แข็ง รูปทรงรีถึงเกือบทรงกลม สีเขียว ผลสุกสีเหลืองถึงสีส้ม พบตามชายขอบป่าดิบชื้น สวนยางพารา

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก	- ถอนพิษ ถอนพิษสำแดง แก้ไข้ แก้ไข้กลับไข้ซ้ำ แก้ร้อนในกระหายน้ำ ถอนพิษไข้ แก้ไข้พิษ แก้ไข้กาฬ แก้ปวด แก้บวม
ใบ	- แก้ปวดศีรษะ
ผล	- แก้เสมหะ แก้เสลด แก่น้ำลายเหนียว

องค์ประกอบทางเคมี

ผล-สารกลุ่ม terpenoids (เช่น α -pinene, (E)- β -ocimene)

กระดุกไก่อูม

ชื่อพฤกษศาสตร์

Breynia discigera Müll.Arg.

วงศ์

Phyllanthaceae

ชื่ออื่น

-

ลักษณะพืช

ไม้พุ่มตั้งตรง สูงได้ประมาณ 5 เมตร กิ่งและใบมีขนหนาแน่น หูใบขนาดเล็ก ยาว 1-2 มิลลิเมตร ร่วงง่าย ใบเดี่ยว เรียงสลับในระนาบเดียวกัน ใบรูปรีหรือรูปไข่ ปลายใบแหลม โคนใบมนหรือแหลม ขอบใบเรียบ โคนง่าม ดอกแยกเพศร่วมต้น ดอกออกเป็นกระจุก หรือออกเดี่ยวๆ ตามซอกใบ ไม่มีกลีบดอก ผลสุกสีแดง

พบตามชายป่าดิบชื้น ป่าชายหาด หรือป่าเสื่อมโทรมที่ระดับความสูงไม่เกิน 300 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ

- แก้โรคไต

จาม่วง

ชื่อพฤกษศาสตร์

Buchanania arborescens (Blume) Blume

วงศ์

Anacardiaceae

ชื่ออื่น

ยาร่วงพรุ แตะแรไอ กรีด กระอวม ควนกุง มะม่วงขี้กระต่าย มะม่วงควาย
เลื้อยควาย พวมพรวัว รัก หว่าไหลเล็ก หว่าลูกหิน หว่าโล อัก

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูง 5-30 เมตร เปลือกเรียบสีเทาถึงสีน้ำตาล ใบเดี่ยว
เรียงเวียน มักพบตามปลายกิ่ง รูปไข่กลับ รูปรีแกมขอบขนาน โคนใบ
รูปลิ้น ปลายใบมนหรือกลม ขอบใบเรียบ ดอกแบบช่อแยกแขนง ออกที่
ปลายกิ่ง ผลเมล็ดเดี่ยว แข็ง รูปค่อนข้างทรงกลม สีเขียว ผลสุกสีแดงเข้ม
ถึงสีดำ

พบตามป่าดิบชื้น ป่าเบญจพรรณ ป่าโปร่งชายฝั่งทะเล ป่าพรุ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ

- ตำพอกแก้ปวดศีรษะ

กาแฉะ

ชื่อพฤกษศาสตร์

Callerya atropurpurea (Wall.) Schot

วงศ์

Leguminosae

ชื่ออื่น

แฉะ พุงหมู

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูงได้ถึง 25 เมตร ทรงพุ่มหนา ลำต้นมักมียางสีแดง เปลือกเรียบ ใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ ใบย่อยเรียงตรงข้าม ใบย่อยรูปรีหรือรูปไข่ เบี้ยวเล็กน้อย ดอกแบบช่อแยกแขนง ออกตามปลายกิ่ง ใบประดับและใบประดับย่อยมีขนาดเล็ก ยาว 1-2 มิลลิเมตร ดอกสีชมพูถึงม่วงเข้ม ผลเป็นฝักแบน เว้าตามเมล็ด ทรงรูปรีหรือไข่กลับ พองเปลือกหนาและแข็ง

พบตามป่าดิบเขา ป่าดิบแล้ง และป่าดิบชื้นที่ระดับความสูงจนถึง 1,200 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เปลือกต้น - รักษาเนื้องอก

หนามวัวซัง

ชื่อพฤกษศาสตร์

Capparis sepiaria L.

วงศ์

Capparaceae

ชื่ออื่น

ผีโง้ง ฝัก ฝักว้าง ฝักนกกี่ ฝักนกกะลิง

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม สูง 2-3 เมตร แตกกิ่งก้านสาขากว้างขวาง บางทีเลื้อย
กิ่งอ่อนมีขนนุ่ม สีนํ้าตาลอมเหลืองหรือเทา เมื่อแก่จะเกลี้ยง คดไปมา
เป็นแท่งรูปทรงกระบอก หนามแข็ง โกง ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปรี
รูปไข่กลับ หรือรูปไข่ โคนใบกลม ปลายใบค่อนข้างกลม ดอกแบบช่อ
ซี่ร่ม ออกที่ปลายยอดหรือตามซอกใบ ผลสดแบบผลมีเนื้อหลายเมล็ด
พบตามป่าพุ่มเตี้ยๆ ป่าหินปูน บริเวณใกล้ชายฝั่ง

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ทั้งต้น - แก้ไข้และขับน้ำเหลืองเสีย

ข้อมูลด้านพิษวิทยา

การทดสอบพิษในสัตว์ทดลองโดยฉีดสารสกัดด้วยเอทานอลของใบ
เข้าทางช่องท้องของหนูไมซ์ พบว่า สารสกัดขนาดสูงสุดคือ 5,000
มิลลิกรัม/กิโลกรัม ไม่ทำให้เกิดพิษเฉียบพลัน กึ่งเฉียบพลันและพิษเรื้อรัง

เจียงพร้านางแอ

ชื่อพฤกษศาสตร์

Carallia brachiata (Lour.) Merr.

วงศ์

Rhizophoraceae

ชื่ออื่น

กวาลำม้า แก๊ก วงคด องคต เจียงพร้า เจียงพร้านางแอ คอแห้ง สีฟัน
เจียงพร้า ตะแบง ต่อไล่ สันพร้านางแอ นกข่อ สัมปอ บงคด บงมั่ง ม่วงมั่ง
หมักมั่ง ร่มคมขวาน สีฟันนางแอ โองนัง

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูง 5-10 เมตร ลำต้นแตกกิ่งมาก หนูใบยาว 1-2.5
เซนติเมตร หลุดร่วงง่าย ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปรี รูปไข่กลับหรือรูปใบ
หอกกลับ แผ่นใบมีจุดสีน้ำตาลกระจาย ดอกแบบช่อกระจุกช่อ
ออกเป็นช่อสั้นๆ ตามซอกใบ ดอกย่อยจำนวนมาก ผลสดแบบผลมีเนื้อ
หลายเมล็ด ทรงกลม สุกสีแดงเป็นมันวาว

พบในป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้ง ป่าพรุน้ำจืด และป่าดิบชื้น
ที่ระดับความสูงไม่เกิน 1,300 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ลำต้น - ฝนน้ำกินแก้ไข้ ต้มน้ำดื่มบำรุงร่างกาย เป็นยาเจริญ
อาหารสำหรับสตรีหลังคลอด

องค์ประกอบทางเคมี

เปลือกต้น - สาร proanthocyanidin (เช่น carallidin), mahuannin A,
p-hydroxy benzoic acid

ใบ - สาร megastigmane diglycoside (เช่น 3-hydroxy-5,
6-epoxy- β -ionol-3-O- β -apiofuranosyl-(1 $\rightarrow$ 6)-
 β -glucopyranoside, corchoionoside A); terpenoids
(เช่น vomifoliol); flavonoids (เช่น apigenin, luteolin)

กระโดน

ชื่อพฤกษศาสตร์

Careya arborea Roxb.

วงศ์

Lecythidaceae

ชื่ออื่น

กระโดน กะนอน ขุย แซงจิเห่น ปุย ปุยกระโดน ปุยขาว ผ้าฮาด พุย เต้เจ็
อะบะ หูกวาง

ลักษณะพืช

ไม้ต้น ผลัดใบ เปลือกต้นสีดำหรือสีน้ำตาลดำ ใบเดี่ยว เรียง
เวียนที่ปลายยอด รูปกลมถึงรูปไข่กลับ ขอบใบจักฟันเลื่อย ช่อดอกแบบ
ช่อกระจุก มี 2-6 ดอก ใบประดับรูปกลมหรือรูปรี ผลสด แบบผลมีเนื้อ
หลายเมล็ด ทรงกลม ขนาดใหญ่

พบตามป่าเต็งรัง ป่าดิบแล้ง ป่าเบญจพรรณ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เปลือก	- แก้กษัย ใช้เป็นยาสมาน
ใบ	- นึ่งให้สุกใช้ปิดแผล
ดอก	- บำรุงหลังคลอดบุตร
เมล็ด	- เป็นพิษ

องค์ประกอบทางเคมี

ใบ	- สารกลุ่ม polyphenols (เช่น quercetin, ellagic acid, gallic acid); triterpenoid saponins (เช่น arborenin, desacylescins III)
เปลือกต้น	- สารกลุ่ม alkaloids (เช่น 1-[5-(1,3-benzodioxol-5-yl)-1-oxo-2,4-pentadienyl]piperidine)

เชียด

ชื่อพฤกษศาสตร์

Cinnamomum iners Reinw. ex Blume

วงศ์

Lauraceae

ชื่ออื่น

กระแจะโมง กระเชียด กระทั่งนั้น กระดังงา กระพังหัน โกเล่ เชียด เคียด เนียด
ชะนูดัน ดักวีสอ เนอมา บอกคอก ฝักดาบ พญาปราบ มหาปราบตัวผู้
สะวง อบเชย อบเชยต้น

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูง 15-20 เมตร ทรงพุ่มทึบ เปลือกและใบมีกลิ่นหอม
ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม ใบรูปขอบขนาน แข็งและกรอบ ท้องใบมีนวล
ช่อดอกแบบแยกแขนง ออกที่ปลายกิ่ง ดอกย่อยขนาดเล็ก มีขนปกคลุม
ผลแบบผลมีเนื้อเมล็ดเดียว รูปรี สีเขียว ผลแก่สีดำ
พบได้ทั่วไป

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เปลือก

- บำรุงธาตุ ขับผายลม ต้มหรือทำเป็นผง แก้โรคหนองใน
และปรุงเป็นยานัตถ์ แก้ปวดศีรษะ

ใบ

- เป็นสมุนไพรหอม ปรุงเป็นยาหอมแก้ลมวิงเวียนและ
จุกเสียดแน่น เป็นยาบำรุงกำลัง และบำรุงธาตุ

องค์ประกอบทางเคมี

ใบ

- สารกลุ่ม terpenoids (เช่น camphene, camphor,
 β -caryophyllene, 1,8-cineol, cinnamaldehyde,
cuminaldehyde, p-cymene, limonene)

น้ำมันหอมระเหยจากใบ

- สารกลุ่ม terpenoids (เช่น eugenol, limonene, linalool,
 α -phellandrene, α -pinene, β -pinene, terpinen-4-ol)

เท้าชายม่อม

ชื่อพฤกษศาสตร์

Clerodendrum indicum (L.) Kuntze

วงศ์

Lamiaceae

ชื่ออื่น

กาชะลอง เข้มป่า เขาะคอโตะ จรดพระธรณี ดอกदान ท้าวยายม่อม
นมสวรรค์เขา แบบี่สี่ ปั้งขม ปั้งขาว ปั้งหลวง พญารากเดียว พญาเล้งจ้อน
พมพี พอกวอ พอกวา ฟินพี ฟินพีเลยโพพัง เป็นจ้อน ไม้เท้ายายม่อม
ไม้เท้าฤาษี เล้งจ้อนใต้ หญ้าเลงจอน หญ้าลั่นจ้อน

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม สูง 1-4 เมตร ลำต้นกลวง ไม่แตกกิ่งก้าน ลำต้นเป็นรูป
สี่เหลี่ยม ใบเดี่ยว เรียงแบบวงรอบ รูปแถบ หรือรูปขอบขนาน ดอกออก
เป็นช่อแบบแยกแขนง ออกตรงปลายยอด ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง ทรงกลม
ผลสุกสีดำ มีกลีบเลี้ยงติดทนสีแดง

พบในป่าดิบชื้น ป่าดิบเขา ป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก	- แก้พิษสัตว์กัดต่อย แก้หืด แก้ไอ แก้สะอึก ขับเสมหะ แก้
ไข้ ลดความร้อน
ใบ	- แก้หืด ขับพยาธิ ยาขมเจริญอาหาร รักษาโรคผิวหนัง

องค์ประกอบทางเคมี

ส่วนเหนือดิน	- สารกลุ่ม phenolics (เช่น clerodendrol, hispidulin, scutellarin); terpenoids (เช่น clerodendrone)
ดอก	- สารกลุ่ม flavonoids (เช่น hispidulin, scutellarin, scutellarin-7-O-β-D-glucuronide)

ระย้าแก้ว

ชื่อพฤกษศาสตร์

Clerodendrum nutans Wall. ex Jack

วงศ์

Lamiaceae

ชื่ออื่น

คังหวาย เป้งพวง พริกย่าน ขายกลิ้ง ขายกลิ้งดอกขาว

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม สูง 1-5 เมตร กิ่งก้านเป็นรูปสี่เหลี่ยม ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก รูปขอบขนาน รูปรี หรือรูปไข่ ดอกแบบช่อแยกแขนง ออกตรงปลายยอด ช่อห้อย ดอกย่อยสีขาว เรียงตัวห่างๆ ผลเมล็ดเดี่ยว แข็ง ทรงกลม ปลายไม่แยกเป็นพู ผลสุกสีดำ มีกลีบเลี้ยงติดทน สีแดง พบในป่าดิบชื้น ป่าดิบแล้ง ป่าเขาหินปูน ป่าเบญจพรรณ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก	- แก้ไข้
ใบ	- แก้ท้องเสีย

ตัวเกลี้ยง

ชื่อพฤกษศาสตร์

Cratoxylum cochinchinense (Lour.) Blume

วงศ์

Hypericaceae

ชื่ออื่น

ตัวใบเลื่อม ขี้ตัว กุ่มง่องบ้าง ตัวหม่น ตัวหมาเห่า อันโกน

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูง 2-3 เมตร เปลือกต้นด้านในสีเหลืองอ่อน มีน้ำยางเหนียว ใบเดี่ยว เรียงสลับระนาบเดียว รูปไข่กลับ ดอกเดี่ยวหรือออกเป็นช่อกระจุกที่มี 2 ดอก ออกที่ซอกใบ หรือปลายกิ่ง ผลแบบผลแห้งแตกกลีบเลี้ยงติดทน ผลแก่แตกออกเป็น 3 พู เมล็ดมีปีก

พบตามป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ ขอบป่าพรุ ออกดอกช่วงเดือนมิถุนายนถึงกันยายน

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เปลือกต้น - รักษาอาการเสียดท้อง หรืออาการเกี่ยวกับลำไส้
น้ำยางจากเปลือกที่เปลี่ยนเป็นสีแดง - ใช้รักษาโรคหิด

องค์ประกอบทางเคมี

ลำต้น	- สารกลุ่ม xanthenes (เช่น cochinchinones A, G, M-U, cochinchinoxanthone, cochinensoxanthone, cratoxylumxanthenes B-D, 3,6-di-O-methyl- α -mangostin, α -mangostin)
เปลือกต้น	- สารกลุ่ม xanthenes (เช่น visimones B, E, F); triterpenoids
ผล	- สารกลุ่ม xanthenes (เช่น cochinchinone G, fuscaxanthone E, vismiones B, E, F)
ราก	- สารกลุ่ม xanthenes (เช่น celebixanthone, 5-O-methylcelebixanthone, cochinchinones A-D)

กระทิงลอย

ชื่อพฤกษศาสตร์

Crypteronia paniculata Blume

วงศ์

Penaeaceae

ชื่ออื่น

จิ้มค คับ เหมือดเซาะ กะอาม สีด่าป่า จี้นอน กาซ้อม กร้อม ซอม สอม
มูกูแวน ปีกุย เมียงอาม

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูง 8-10 เมตร ใบเดี่ยว เปลือกแตกเป็นร่องยาว เรียงตรงข้าม
สลับตั้งฉาก รูปรี โคนใบสอบ ปลายใบแหลมหรือเรียวแหลม ขอบใบ
เรียบ ช่อดอกแบบช่อเชิงลดช้อน ออกที่ด้านข้างหรือปลายกิ่ง กลีบดอก
สีเหลืองแกมเขียว ผลแห้งแตกเป็น 2 ซีก

พบในป่าดิบชื้น ป่าดิบแล้ง ป่าเต็งรัง ที่ระดับความสูงไม่เกิน
1,000 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ	- รักษาโรคยุงกัด
แก่น	- ผสมกับรากสมุนไพรอื่นรวม 35 ชนิด ฝนน้ำหรือต้มน้ำ
ดื่มแก้ไข้
เปลือก	- ลดการปวดฟัน ยาถ่าย

องค์ประกอบทางเคมี

ลำต้น	- สารกลุ่มอนุพันธ์ของ ellagic acids (เช่น 3,3'-di-O-methylellagic acid 4'-O- β -D-xylopyranoside, 3'-O-methyl-3,4-methylenedioxyellagic acid 4'-O- β -D-glucopyranoside); สารกลุ่ม flavonoids (เช่น kaempferol-3-O- α -L-rhamnoside)

ครี

ชื่อพฤกษศาสตร์

Dalbergia parviflora Roxb.

วงศ์

Leguminosae

ชื่ออื่น

กระซิก ขรี คลี่ ลักชี

ลักษณะพืช

ไม้พุ่มรอเลื้อย สูงได้ถึง 10 เมตร กิ่งอ่อนมีขนกระจาย ใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ เรียงสลับ ใบย่อย 5-9 คู่ เรียงเกือบตรงข้าม รูปรีหรือรูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับ ดอกแบบช่อแยกแขนง ออกที่ปลายยอด ดอกย่อยขนาดเล็ก มีจำนวนมาก ฝักแห้งไม่แตก ทรงรูปเคียว ถึงรูปเกือบกลม ฝักสุกสีดำ

พบตามริมลำธารและริมบึงในป่าพรุ ที่ความสูงใกล้เคียงระดับน้ำทะเลปานกลาง

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

แก่น - บำรุงโลหิต ขับเสมหะ บำรุงธาตุ และแก้พิษไข้

องค์ประกอบทางเคมี

ลำต้น - สารกลุ่ม flavonoids (เช่น dalparvone, dalparvinene)

แก่น - สารกลุ่ม flavonoids (เช่น alpinetin, cajanin, hesperetin, isodarparvinol B, kenusanone G, khrinones A-E, sophorol)

บุหร่ง

ชื่อพฤกษศาสตร์

Dasymploche dasymaschala (Blume) I.M.Turner

วงศ์

Annonaceae

ชื่ออื่น

-

ลักษณะพืช

ไม้พุ่มหรือไม้ต้น สูง 2-8 เมตร กิ่งอ่อนมีขนสีแดงปกคลุม
ประปราย ใบ เดี่ยว เรียงสลับ รูปรีหรือรูปไข่กลับ โคนใบเว้าเป็นรูปหัวใจ
ปลายใบแหลมถึงเรียวแหลม เกือบและเป็นมันวาว ท้องใบมีนวลแป้ง
ใบอ่อนสีแดง ดอกเดี่ยว ออกที่ซอกใบปลายยอด สีเหลืองแกมแดง
ก้านดอกสีแดง ผลกลุ่ม ผลย่อยต่อกันคล้ายลูกปัด สีเขียวมีนวลแป้ง
ผลสุกสีแดง มี 2-6 เมล็ด ต่อหนึ่งผลย่อย มีรอยคอดระหว่างเมล็ดชัดเจน
พบตามป่าดิบชื้น ออกดอกและติดผลช่วงเดือนมิถุนายนถึง
มีนาคม

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

แก้ท้องเสียและแก้ไข้ ยารับรู้หลังคลอดบุตร (มาเลเซีย)

องค์ประกอบทางเคมี

ใบ

- สารกลุ่ม flavonoids (เช่น 7-hydroxy-6,8-dimethoxyflavanone); triterpenoids (เช่น 3 β -hydroxy-21-O-acetyl-24-methylenecycloartane)

จันทน์

ชื่อพฤกษศาสตร์

Decaspermum parviflorum (Lam.) A.J.Scott

วงศ์

Myrtaceae

ชื่ออื่น

-

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม หรือไม้ต้น สูง 2-10 เมตร ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปไข่หรือรูปรี โคนใบแหลม ปลายใบแหลม ท้องใบมีขนคล้ายไหมปกคลุม ดอกแบบช่อแยกแขนง ช่อย่อยแบบช่อกระจุกซ้อน ออกตามซอกใบ ดอกย่อยจำนวนมาก มีขนาดเล็ก าดอกสีแดงหรือชมพู มีขนคล้ายไหม ผลมีเนื้อหลายเมล็ด ขนาดเล็ก ทรงกลม มีกลีบเลี้ยงติดคงทนเป็นมงกุฎ มีขนคล้ายไหมปกคลุม ผลสุกสีม่วงดำ

พบตามป่าผลัดใบ ป่าดิบชื้น และป่าพรุ ที่ระดับความสูงไม่เกิน 1,000 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ผล	- แก้แผลในกระเพาะอาหาร
ใบ	- แก้โรคบิด ป้องกันฟันผุ

สายหยุด

ชื่อพฤกษศาสตร์

Desmos chinensis Lour.

วงศ์

Annonaceae

ชื่ออื่น

กล้วยเครือ เครือเขาเกลบ สาวหยุด เสาเพชร

ลักษณะพืช

ไม้พุ่มรอเลื้อย กิ่งอ่อนมีขนสีน้ำตาลปกคลุม ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปขอบขนานถึงรูปรี โคนใบมนหรือบิดเบี้ยวเล็กน้อย ปลายใบแหลมถึงเรียวแหลม ผิวใบด้านบนเกลี้ยงเป็นมันวาว ท้องใบมีนวลแป้ง ดอกเดี่ยว ออกเหนือชอกใบหรือออกตรงข้ามใบ ดอกสีเหลืองแกมเขียว แล้วเปลี่ยนเป็นสีเหลือง มีกลิ่นหอม ผลกลุ่ม ผลย่อยต่อกันคล้ายลูกบิด สีเขียวมีนวลแป้ง ผลสุกสีแดง มี 2-6 ผลย่อย

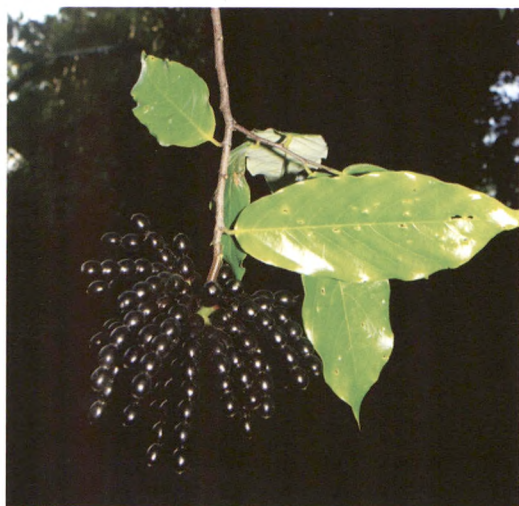
พบในพื้นที่เปิดและบริเวณชายป่า ที่ระดับความสูงประมาณ 200-600 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- ดอกสด - เข้ายาหอม บำรุงหัวใจ
- ต้นและราก - เข้ายาหอม รักษาอาการติดยาเสพติด

องค์ประกอบทางเคมี

- ส่วนเหนือดิน - สารกลุ่ม iridoid glucosides (เช่น 8-epi-grandifloric acid, 3'-O- β -glucopyranosyl stilbericoside)
- ใบ - สารกลุ่ม phenolics (เช่น rosmarinic acid, caffeic acid, gallic acid, protocatechuic acid); flavonoids (เช่น apigenin)

หญ้าหนุตัน

ชื่อพฤกษศาสตร์

Dianella ensifolia (L.) DC.

วงศ์

Xanthorrhoeaceae

ชื่ออื่น

ไก่อำเล่น ศรีคันไชย ลำพัน ชัยะ เขียวชะ

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก อายุหลายปี สูง 0.5 - 1.5 เมตร ขึ้นเป็นกอ มีเหง้าใต้ดิน ลำต้นทอดเลื้อย หรือตั้งตรง ใบเดี่ยว เรียงสลับระนาบเดียว รูปขอบขนานแกมหอก ดอกแบบช่อแยกแขนง ออกที่ปลายกิ่ง ดอกสีขาวแกมม่วง ออกเป็นช่อ ผลมีเนื้อหลายเมล็ด ทรงกลม สีเขียว ผลสุกสีม่วงเข้ม พบตามป่าดงดิบและที่ชื้น ที่ระดับความสูง 500 - 1,200 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ต้น	- รักษาวัณโรค
ราก	- รักษาโรคบิด ปัสสาวะขัด หนองใน หรือนำไปรมควันเพื่อรักษาโรคผิวหนัง
ใบ	- เป็นยาสมานแผล

องค์ประกอบทางเคมี

ไม่ระบุนส่วน	- สารกลุ่ม diarylpropanes (เช่น 1-(2,4-dihydroxyphenyl)-3-(2,4-dimethoxy-3-methylphenyl) propane)

ตานดำ

ชื่อพฤกษศาสตร์

Diospyros montana Roxb.

วงศ์

Ebenaceae

ชื่ออื่น

ตานसान อานไฟผี มะเกลือป่า มะตูมดำ

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูงได้ประมาณ 15 เมตร ลำต้นและกิ่งมีหนามแบบแตกแขนง ใบเดี่ยว เรียงสลับระนาบเดียวกัน รูปไข่ รูปไข่กลับ รูปรี หรือรูปขอบขนาน ดอกแยกเพศต่างต้น บางครั้งพบแยกเพศร่วมต้น ผลสดแบบผลมีเนื้อหลายเมล็ด ทรงกลม เกี้ยง เส้นผ่านศูนย์กลาง 1-3 เซนติเมตร กลีบเลี้ยงติดคงทนมีแฉกเกือบจรดโคน เกี้ยง พับงอกลับ

พบตามป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้ง ป่าดิบชื้น หรือตามเขาหินปูน ที่ระดับความสูงไม่เกิน 600 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก

- รสเอียน เมา เค็มกร่อย ปรงรับประทานเป็นยาขับพยาธิทุกชนิด แก้พิษตานซาง ผอมแห้ง

องค์ประกอบทางเคมี

เปลือกต้น

- สารกลุ่ม bisnaphthoquinonoids (เช่น diospyrin)

ข้อมูลด้านพิษวิทยา

ใบสดเป็นพิษต่อปลาหลาย โดยมีค่า LC_{50} เท่ากับ 1.37 กรัม/ลิตร

เก็ดนคราษ

ชื่อพฤกษศาสตร์

Dischidia imbricata (Blume) Steud.

วงศ์

Apocynaceae

ชื่ออื่น

กิบม้ามลม เบี้ยไม้ ปรีอเปราะ

ลักษณะพืช

ไม้เถาเลื้อยเกาะพันต้นไม้อื่น มีรากออกตามลำต้น ส่วนต่างๆ ของเถามีน้ำยางสีขาวข้นคล้ายน้ำมัน ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม ใบออกเป็นคู่ ตรงข้ามกันที่ข้อ อวบน้ำ รูปกลม ไม่มีก้านใบ แบนหรือนูน แผ่นใบเป็นตุ่มๆ คล้ายมีถุงลมอยู่ภายใน ดอกออกเป็นช่อ มีขนาดเล็ก ผลแห้งแตกแนวเดียว มักออกเป็นคู่ ยาว 2-5 เซนติเมตร

พบตามป่าเบญจพรรณ อาศัยเกาะตามต้นไม้อื่น

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เถา	- แก้อักเสบ ปวดบวม แก้พิษฝี ถอนพิษแมลงสัตว์กัดต่อย
ใบ	- รสเย็นเมา ตำพอกแก้โรคผิวหนังทุกชนิด

จุกโรหิณี

ชื่อพฤกษศาสตร์

Dischidia major (Vahl.) Merr.

วงศ์

Apocynaceae

ชื่ออื่น

เถาพุงปลา โกงฐพุงปลา พุงปลาช่อน นมตำไร

ลักษณะพืช

ไม้เถาเลื้อยเกาะพันต้นไม้อื่น มีรากออกตามลำต้น ส่วนต่างๆ ของเถามีน้ำยางสีขาวข้นคล้ายน้ำมัน ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม มี 2 รูปร่าง ใบปกติ รูปเกือบกลมหรือรูปไข่กว้าง โคนใบกลม ปลายใบมนและมีติ่งแหลมสั้น แผ่นใบหนา อวบน้ำ สีเขียวอมเหลืองถึงเขียว ใบที่ดัดแปลงสำหรับเป็นที่อาศัยของมด มีลักษณะเป็นตุ่มคล้ายผลกล้วย ผิวด้านในสีม่วง มีรากฝอยกระจายอยู่ทั่วไป ช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกเป็นช่อสั้นๆ ตามซอกใบ ดอกย่อยขนาดเล็ก รูปโถ สีเขียวแกมเหลือง ผลแห้งแตกแนวเดียว มักออกเป็นคู่ เรียวก้าง รูปทรงกระบอก สีเหลืองอมส้ม

พบได้ทุกสภาพป่า

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก

- แก้วร้อนใน ระบายน้ำ ลดความร้อนในร่างกาย

กลุ่ม

ชื่อพฤกษศาสตร์

Donax canniiformis (G.Forst.) K.Schum.

วงศ์

Marantaceae

ชื่ออื่น

แห่ียง กะเตี๋ยง กลุ่ม

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก มีเหง้าใต้ดิน แตกกิ่งก้านมาก สูง 2-5 เมตร โคนก้านใบป่อง
แผ่ออกเป็นกาบหุ้มลำต้น ใบประกอบ เรียงสลับระนาบเดียว
ออกเป็นกระจุกตรงปลายลำต้นเทียม รูปรีแกมรูปไข่ ดอกออกเป็นช่อมี
ก้านดอกโคด ช่อดอกแบบช่อเชิงลด ออกที่ปลายยอด ดอกย่อยสีขาว
ผลแห้งแตกกลางพู ทรงกลม สีขาว แข็ง

พบตามป่าระดับต่ำ พบมากตามริมลำธาร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เหง้า

- คับพิษไข้ กระทุ้งพิษไข้

พระเจ้าห้าพระองค์

ชื่อพฤกษศาสตร์

Dracontomelon dao (Blanco) Merr. & Rolfe.

วงศ์

Anacardiaceae

ชื่ออื่น

กะโค โค ช่างกวาน สะกวน ตะกู ตะโก แสนตาล้อม

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูง 10-40 เมตร มีพุ่มขนาดใหญ่ เปลือกสีน้ำตาลแกมเทา กิ่งอ่อนมีขนปกคลุม ใบประกอบแบบขนนกปลายใบคี่ เรียงเวียน ใบย่อย 12-20 คู่ เรียวตรงข้ามหรือเรียงสลับ รูปไข่ถึงรูปขอบขนาน โคนใบบิดเบี้ยว ปลายใบเรียวแหลม ขอบใบเรียบ ใบอ่อนสีชมพูซีด ดอกแบบช่อแยกแขนง แตกแขนงมาก ผลสดแบบผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง ทรงกลม เส้นผ่านศูนย์กลาง 2.5 เซนติเมตร สีเขียวมีลายสีดำ ผลสุกสีเหลือง พบตามริมลำธารในป่าดิบชื้น

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- เปลือกต้น - แก้โรคบิด แก้ปวดท้อง
- ยาง - ทำให้แผลแห้งและตกสะเก็ด
- ผล - ฝนเอาน้ำทาแก้หิด

จอกบ่วง

ชื่อพฤกษศาสตร์

Drosera burmanni Vahl

วงศ์

Droseraceae

ชื่ออื่น

-

ลักษณะพืช

พืชล้มลุกไม่มีลำต้น หูใบมี 3-6 แฉก ใบออกเป็นกระจุกแบบ
กุหลาบซ้อนหนาแน่นที่โคนแบบชิดติดดิน วงเส้นผ่านศูนย์กลาง
1-3 เซนติเมตร ใบรูปไข่กลับหรือทรงกลม มักมีสีแดง ปลายหยักซี่ฟัน
ช่อดอกมี 1-3 ช่อ ออกที่ยอด ตั้งตรง กลีบดอกสีขาว

พบตามป่าพรุ หรือที่ชื้นแฉะ ที่โล่งและดินที่ไม่สมบูรณ์ จนถึง
ระดับความสูง 1,400 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ต้น

- รสขม แก้บิด ต่อมาน้ำเหลืองอักเสบ และแก้ไข้มาลาเรีย
ใช้ภายนอกเป็นยาถอนพิษ

องค์ประกอบทางเคมี

ทั้งต้น

- สารกลุ่ม flavonoids (เช่น hyperoside, quercetin, rutin);
phenolics (เช่น catechin, methyl gallate, tannic acid)

ไคร้ย้อย

ชื่อพฤกษศาสตร์

Elaeocarpus grandiflorus Sm.

วงศ์

Elaeocarpaceae

ชื่ออื่น

กาบพร้าว คล้ายสองหู จิก ดอกปีไหม้ แด้วน้ำ ปุ่มปา มุ่นน้ำ สารภีน้ำ
ผีหน่าย อะโน

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูงได้ประมาณ 30 เมตร ทุใบร่วงง่าย ใบเดี่ยว เรียงเวียน
สลับ รูปไข่กลับหรือรูปใบหอก โคนใบรูปลิ้ม ปลายใบแหลม ขอบใบ
จักฟันเลื่อย ดอกออกเป็นช่อตามซอกใบ ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง รูปรี ยาว
3-4 เซนติเมตร ปลายและโคนแหลม ก้านผลยาว 2-6 เซนติเมตร มี 1-2 เมล็ด
พบตามริมน้ำในป่าดิบแล้งและป่าดิบชื้นที่ระดับความสูงจนถึง
ประมาณ 800 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ผล	- ขับปัสสาวะ
เปลือก	- ทาแผลเปื่อย
ใบ	- ปรับสภาพอุ้งน้ำดีเป็นพิษ

องค์ประกอบทางเคมี

ใบ	- สาร tannin, geraniin, 3, 4, 5-trimethoxy geraniin

ตะเคียนเต่า

ชื่อพฤกษศาสตร์

Fagraea racemosa Jack ex Wall.

วงศ์

Gentianaceae

ชื่ออื่น

ทุ้มบก พวน้ำ หวาน้ำ

ลักษณะพืช

ไม้ต้นขนาดเล็ก หรือไม้พุ่ม สูงประมาณ 4-10 เมตร หนูปิดกัน
โอบรอบกิ่ง ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปรี รูปขอบขนานหรือรูปใบหอกกลับ
ดอกออกเป็นช่อแบบช่อกระจุกตามปลายกิ่ง ดอกแน่น ผลมีเนื้อหลายเมล็ด
ทรงรีเกือบกลม เส้นผ่านศูนย์กลางยาว 1-1.8 เซนติเมตร

พบตามชายป่าหรือริมลำธาร ในป่าดิบชื้นระดับต่ำๆ หรือป่าพรุ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ

- แก้โรคหัด

ราก

- ลดไข้ แก้กระหายน้ำ

องค์ประกอบทางเคมี

ไม้ระบุส่วนที่ใช้

- สารกลุ่ม lignans (เช่น (+)-pinoresinol, (+)-epipinoresinol, (+)-lariciresinol, (+)-isolariciresinol); phenols (เช่น syringaldehyde, 7,8-dihydro-7-oxy-coniferyl alcohol)

มะเดื่อหิน

ชื่อพฤกษศาสตร์

Ficus montana Burm.f.

วงศ์

Moraceae

ชื่ออื่น

เดื่อหิน

ลักษณะพืช

ไม้พุ่มกึ่งเลื้อย สูง 1-2 เมตร ใบเดี่ยว เรียงเวียน แผ่นใบรูปรีถึงรูปขอบขนานหรือรูปไข่กลับ แผ่นใบแข็งหยาบ ช่อดอกรูปทรงกลม ออกตามกิ่งหรือซอกใบ ผิวเกลี้ยงหรือสากเล็กน้อย ผลสดทรงกลมมีขนาด 0.7-1.2 เซนติเมตร ผลสุกสีส้มแดงถึงแดงแกมดำ พบตามป่าดิบชื้น ป่าดิบแล้ง ที่ระดับความสูงไม่เกิน 1,300 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก

- แก้โรคหนองใน

ย่านเลียด

ชื่อพฤกษศาสตร์

Fissistigma rubiginosum (DC.) Merr.

วงศ์

Annonaceae

ชื่ออื่น

โคลง นมจ้ว นมช้าง นมวัว

ลักษณะพืช

ไม้เถาเนื้อแข็ง สูง 2-15 เมตร เปลือกสีน้ำตาลกึ่งอ่อนมีขนสีน้ำตาลปกคลุม ใบเดี่ยว เรียงสลับในระนาบเดียวกัน รูปขอบขนาน โคนใบกลมมน ปลายใบแหลม ขอบใบเรียบ ดอกแบบช่อกระจุก ออกที่ปลายยอด ตรงข้ามใบ มี 2-5 ดอกย่อย ดอกสีน้ำตาลอมชมพู ดอกบานปลายกลีบกางออก มีขนสีน้ำตาลอ่อน ใบประดับขนาดเล็ก 1 ใบ ผลกลุ่มทรงกลมแกมรี เปลือกหนา มีขนสีน้ำตาล

พบในป่าดิบชื้นทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ และภาคใต้ ตั้งแต่ความสูงจากระดับน้ำทะเล 50-300 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ลำต้นและราก - แก้วริดสีดวงทวาร

ลิ้นควาย

ชื่อพฤกษศาสตร์

Galearia fulva (Tul.) Miq.

วงศ์

Pandaceae

ชื่ออื่น

แตกนา เมื่อย เมียง แมงเมาควาย รวงขาว ลิ้นกระบือ อ้ายบ่าว

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม สูง 3-5 เมตร หน่อบางเล็ก รูปคล้ายเกล็ด ใบเดี่ยว เรียงสลับระนาบเดียว รูปขอบขนานถึงรูปรี ดอกแยกเพศแยกต้น ดอกแบบช่อกระจุก ช่อห้อย ออกตามปลายยอดหรือตามกิ่ง ผลเมล็ดเดี่ยว แข็ง ทรงรี สีเขียวถึงขาว มีขนสีน้ำตาลแดงปกคลุม

พบตามริมลำธาร ที่ชื้นแฉะ และในป่าดิบชื้นบนภูเขา ที่ระดับ ความสูงไม่เกิน 900 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก - รักษาหนองใน

ชะมวง

ชื่อพฤกษศาสตร์

Garcinia cowa Roxb. ex Choisy

วงศ์

Clusiaceae

ชื่ออื่น

ชะมวง กะมวง มวงส้ม หมาโก้มก

ลักษณะพืช

ไม้ต้น ไม่ผลัดใบ สูง 7-15 เมตร ทุกส่วนเกลี้ยง เปลือกสีน้ำตาลอมเทา ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม รูปรี รูปใบหอก หรือใบหอกกว้าง ดอกแยกเพศอยู่ต่างต้น ดอกเพศผู้เป็นช่อกระจุก ออกตามกิ่ง ดอกเพศเมียมี 2-5 ดอก ออกตามปลายกิ่ง ผลสุกสีเหลือง เนื้อและเยื่อหุ้มเมล็ดสีส้ม

พบขึ้นในป่าดิบ และมีปลูกทั่วไปทางภาคตะวันออกเฉียงใต้และภาคใต้ของประเทศไทย

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก	- แก้ไข้ แก้ร้อนในกระหายน้ำ ยาถอนพิษไข้ แก้บิด เสมหะ เป็นพิษ
ใบ ผล	- ยาระบายท้อง แก้ไข้ กัดฟอกเสมหะ แก้ธาตุพิการ แก้โลหิต แก้ไอ แก้กระหายน้ำ

องค์ประกอบทางเคมี

ผลและดอก	- สารกลุ่ม xanthones
เปลือกต้น	- สารกลุ่ม xanthones (เช่น garciniacowol, garciniacowone)
ลำต้น	- สารกลุ่ม flavanone glycosides
กิ่ง	- สาร acylphloroglucinol derivatives (เช่น garcicowins A-D)

วา

ชื่อพฤกษศาสตร์	<i>Garcinia hombroniana</i> Pierre
วงศ์	Clusiaceae
ชื่ออื่น	-

ลักษณะพืช

ไม้ต้นไม่ผลัดใบ สูง 10-20 เมตร ทรงพุ่มรูปประมิต เปลือกแตกเป็นร่อง มีน้ำยางสีขาวข้น ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม สลับตั้งฉาก รูปรีถึงรูปรีแกมรูปขอบขนาน โคนใบสอบเรียว ปลายใบเรียว ดอกแยกเพศอยู่ร่วมต้น ดอกเดี่ยวหรือแบบช่อกระจุก ออกตามซอกใบ ผลมีเนื้อหลายเมล็ด ทรงกลม สีแดงสว่าง ยาว 5-6 เซนติเมตร ปลายผลมีติ่งยาว และมีกลีบเลี้ยงติดคงทน เมล็ดมีเนื้อมาก รสเปรี้ยว

พบตามป่าดิบชื้น และป่าชายหาด ที่ความสูงใกล้เคียงกับในระดับน้ำทะเลปานกลาง ออกดอกเดือนเมษายน ผลสุกในเดือนกรกฎาคม

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เปลือกผล - แก้ท้องเสียเรื้อรัง แก้โรคเกี่ยวกับลำไส้

องค์ประกอบทางเคมี

- เปลือกต้น - สารกลุ่ม triterpenoids (เช่น 2β -hydroxy-3 α -O-caffeoyltaraxar-14-en-28-oic acid, taraxerol, taraxerone, betulin, betulinic acid)
- เปลือกผล - สาร lanostanes; friedolanostanes
- ยอด - สารกลุ่ม triterpenoids (เช่น friedolin, garcihombronanes)

มังคุด

ชื่อพฤกษศาสตร์	<i>Garcinia mangostana</i> L.
วงศ์	Clusiaceae
ชื่ออื่น	-

ลักษณะพืช ไม้ต้น สูง 10-20 เมตรทรงพุ่มเป็นรูปเจดีย์ มีน้ำยางสีเหลือง ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม รูปรีแกมขอบขนาน ดอกเดี่ยวหรือออกเป็นกลุ่มตามปลายกิ่ง ผลทรงกลม เปลือกสีม่วง หนา มียางเหลือง เป็นไม้ปลูกกันมากทางภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงใต้

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ ดอก	- รักษาโรคบิดมูกเลือด
ผลดิบ	- สมานแผล แก้ท้องร่วง แก้บิด
เปลือกผล	- แก้แผลเป็นหนอง แก้แผลเปื่อย แก้ท้องร่วง สมานแผล แก้บิด

องค์ประกอบทางเคมี

เปลือกผล	- สารกลุ่ม xanthones (เช่น 8-hydroxycudraxanthone G, garcimangosone B, garcinones D, E, gartanin, α -mangostin, γ -mangostin)

ข้อมูลด้านพิษวิทยา การศึกษาพิษเรื้อรังโดยการป้อนสารสกัดเปลือกมังคุดด้วยเอทานอลให้หนูแรท นาน 6 เดือน พบว่าสารสกัดขนาด 500 มิลลิกรัม/กิโลกรัม ขึ้นไป มีผลต่อดับและไต

เขยตาย

ชื่อพฤกษศาสตร์

Glycosmis pentaphylla (Retz.) DC.

วงศ์

Rutaceae

ชื่ออื่น

กระโรกน้ำข้าว กระรอกน้ำ กระรอกน้ำข้าว เขนทะ ตาระแป น้ำข้าว
ประยงค์ใหญ่ ลูกเขยตาย

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม สูงประมาณ 2 เมตร ลำต้นไม่มีหนาม กิ่งอ่อนมีขน
สีน้ำตาลแดงปกคลุม ใบประกอบแบบขนนก เรียงเวียน ใบย่อย 1-7 ใบ
รูปขอบขนานแกมรูปรี ดอกแบบช่อแยกแขนง ออกที่ซอกใบและ
ปลายยอด มีขนสีน้ำตาลแดงปกคลุม ดอกย่อยขนาดเล็ก าดอกทรงกลม
ผลสดมีเนื้อหลายเมล็ด สีแดงอมส้ม ทรงกลม

พบในพื้นที่โล่งแถบเชิงเขา

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ

- คุมกำเนิด

ราก

- รักษาโรคผิวหนัง

องค์ประกอบทางเคมี

ลำต้น

- สารกลุ่ม alkaloids (เช่น glycosmisines A-B, glycoborinine); phenolic glycosides (เช่น glycopentosides A-C); flavonoids (เช่น 3',7-dihydroxy-4',5,6-trimethoxyisoflavone 7-O-(5-O-trans-*p*-coumaroyl)- β -D-apiofuranosyl-(1 $\rightarrow$ 6)- β -D-glucopyranoside)

ทองแมว

ชื่อพฤกษศาสตร์

Gmelina elliptica Sm.

วงศ์

Lamiaceae

ชื่ออื่น

กระเบี้ยเหล็ก คางแมว จิงจาย นมแมว

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม ลำต้นมีหนาม มีช่องอากาศ ใบเดี่ยว เรียงเวียน รูปรี หรือรูปไข่กว้าง มีต่อมประปราย ช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกตามปลายยอด ช่อดอกสั้น มีใบประดับรองรับ ดอกสีเหลือง ผลมีเนื้อหลายเมล็ด ผงังชั้นในแข็ง ทรงกลม ถึงทรงไข่กลับ ผลสุกสีเหลือง
พบตามริมแหล่งน้ำ ขอบป่าพรุ ในระดับความสูงไม่มากนัก

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ต้น

- เป็นยาระบาย ยาล้างตา รักษาอาการปวดหู ปวดศีรษะ
ปวดฟัน แก้บวม รักษาบาดแผล ป้องกันผมร่วง

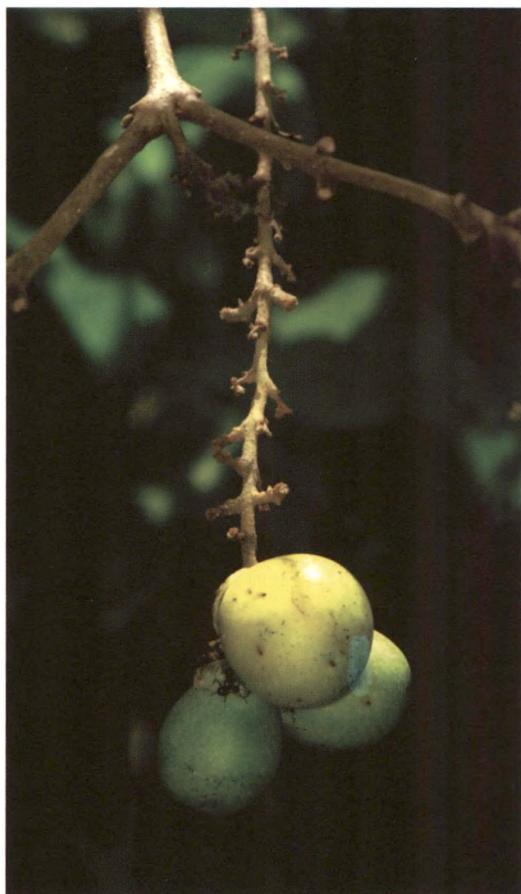
ผล

- รักษาหิด

องค์ประกอบทางเคมี

ส่วนเหนือดิน

- สาร monolinoleylglycerol trimethylsilyl ether,
diisooctyl phthalate

เมื่อยนก

ชื่อพฤกษศาสตร์

Gnetum tenuifolium Ridl.

วงศ์

Gnetaceae

ชื่ออื่น

-

ลักษณะพืช

ไม้เถาเนื้อแข็ง กิ่งเป็นข้อต่อกันและบวมพองตามข้อ ใบเดี่ยว เรียงสลับเป็นคู่ตั้งฉาก ใบรูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับหรือรูปขอบขนาน ปลายใบแหลม โคนใบสอบรูปไข่หรือแหลม เนื้อในบาง ดอกออกเป็นช่อ ตามง่ามใบ ช่อดอกยาว 2 - 6 เซนติเมตร ไม้แตกกิ่งก้านสาขา ดอกขนาดเล็ก แยกเพศและอยู่ต่างต้น ผลรูปรีขนาดกว้าง 1 เซนติเมตร ยาว 2 เซนติเมตร พบตามป่าดิบ ที่ความสูงจากระดับน้ำทะเล 20 - 50 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก

- ปรงเป็นยาต้มสำหรับสตรีภายหลังคลอด ขับระดู

ขี้กาแดง

ชื่อพฤกษศาสตร์

Gymnopetalum chinense (Lour.) Merr.

วงศ์

Cucurbitaceae

ชื่ออื่น

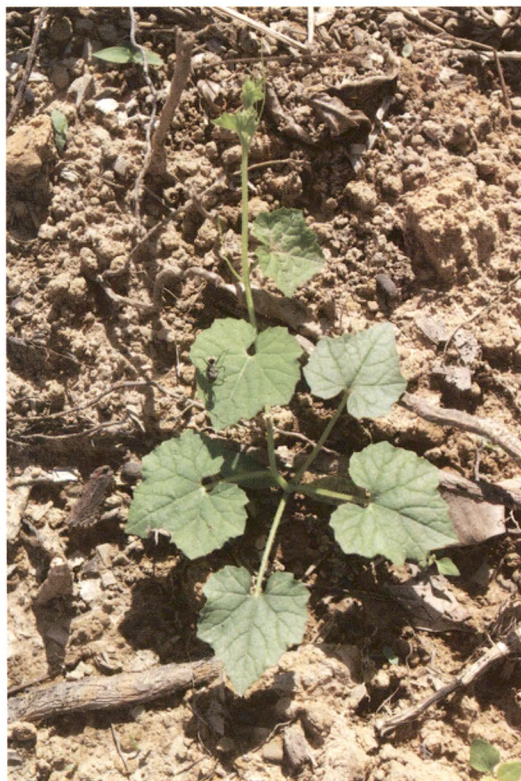
กะดอม ขี้ก้าน้อย ขี้กาตาย ขี้กาเหลี่ยม ค่อม ผักแคบป่า ฟักขาว มะนอยจา
มะนอยหก มะนอยหกฟ้า

ลักษณะพืช

ไม้เถา ล้มลุก ยาวได้ถึง 5 เมตร มือจับไม้แยกแขนง ใบเดี่ยว
เรียงสลับ รูปไข่กว้างเกือบกลม คล้ายไต หรือเป็นเหลี่ยม โคนใบรูป
หัวใจเล็ก ช่อดอกเพศผู้ออกเดี่ยวๆ หรือเป็นช่อยาว มีใบประดับหักเป็นพู
เรียวสอบที่โคน ดอกเพศเมียคล้ายดอกเพศผู้ออกเดี่ยวๆ ผลสุกสีส้มแดง
พบตามที่โล่งแจ้ง ในนาข้าว ข้างถนน ชายป่า ที่ระดับความสูง
จนถึง 1,000 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ผลหรือเครือ - ต้มผสมกับหญ้าปึกเมงวัน (กรคน้ำ) ลูกได้ใบ หญ้าปันยอด
เป็นยาแก้อาการปวดกระดูก บำรุงเส้นเอ็น และบำรุงเลือด

พุดทุ่ง

ชื่อพฤกษศาสตร์

Holarrhena curtisii King & Gamble

วงศ์

Apocynaceae

ชื่ออื่น

ถั่วหนู น้านมเสื่อ พุดทอง พุดน้ำ พุดนา พุดป่า มุกน้อย นมราชสีห์ นมเสื่อ มุกนึ่ง โมกเตี้ย โมกน้อย โมกนึ่ง มุกนึ่ง สรรพคุณ หัสคุณเทศ หัสคุณใหญ่

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม สูงได้ถึง 2 เมตร ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก รูปรี รูปขอบขนานถึงรูปไข่กลับ ปลายและโคนมน ขอบใบเรียบ ผิวใบมีขนนุ่ม ทั้งสองด้าน ดอกแบบช่อแยกแขนง ออกที่ซอกใบและปลายกิ่ง ใบประดับขนาดเล็กแคบ ผลแห้งแตกแนวเดียว มักออกเป็นคู่ ตั้งตรง

พบตามพื้นที่ดินทราย สองข้างทาง ทุ่งหญ้าและป่าโปร่ง ที่ความสูงจากระดับน้ำทะเลถึง 400 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก

- ต้มน้ำดื่ม แก้บิด แก้ท้องเสีย หรือผสมรากตัวขน ดื่มแก้ ผิดสำแดง

องค์ประกอบทางเคมี

ใบ

- สารกลุ่ม alkaloids (เช่น 17-epi-holacurtine, 17-epi-N-demethylholacurtine, holacurtinol, 3 α -amino-14 β -hydroxypregnan-20-one, 15 α -hydroxyholamine, holacurtine, N-demethylholacurtine, holamine)

เทียนนา

ชื่อพฤกษศาสตร์

Hydrocera triflora (L.) Wight & Arn.

วงศ์

Balsaminaceae

ชื่ออื่น

แก้วน้า เทียนน้ำ อีนาโอย์

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุกขึ้นได้ทั้งในน้ำและบนบก อายุหลายปี สูงได้ถึง 1 เมตร ลำต้นเป็นเหลี่ยม อวบน้ำ ส่วนที่อยู่ใต้น้ำมีลักษณะคล้ายฟองน้ำสีขาว ลำต้นส่วนบนสีเขียว มักมีสีแดงแซม ใบเดี่ยว เรียงเวียนสลับ รูปรีถึงรูปใบหอกหรือรูปแถบ โคนใบเรียวสอบถึงก้านใบ ปลายใบยาวเรียวแหลม ขอบใบจักฟันเลื่อย ดอกแบบช่อกระจุก ออกที่ซอกใบ ดอกสีชมพูอ่อน มีสีแดงหรือม่วงแซมเป็นแถบ ผลสดมีเนื้อหลายเมล็ด ทรงห้าเหลี่ยมกลม ผลสุกเปลี่ยนเป็นสีแดงและสีดำ

พบเป็นวัชพืชตามทุ่งนา ที่โล่งที่ชื้นแฉะ ที่ระดับความสูงไม่เกิน 100 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ลำต้น - แก้วโรคบิด

พืชสมุนไพรในประเทศไทย ตอนที่ 4

เหยื่อгурมใบเล็ก

ชื่อพฤกษศาสตร์

Impatiens adenioides Suksathan & Keerat.

วงศ์

Balsaminaceae

ชื่ออื่น

เหยื่อгурม เหยื่อгурมน้อย

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก อายุหลายปี ลำต้นเกลี้ยง อวบน้ำ สูงได้ประมาณ 1 เมตร ใบเดี่ยวเรียงสลับ ออกหนาแน่นที่ปลายยอด รูปรี รูปขอบขนาน หรือรูปใบหอกแกมรูปไข่ โคนใบรูปลิ้น ปลายใบแหลม ขอบใบหยักฟันเลื่อย แผ่นใบหนาอวบน้ำ ดอกแบบช่อกระจจะ ออกตามซอกใบ ใกล้ปลายกิ่ง ผลแห้งแตก ทรงกระบอก เกลี้ยง ยาว 2 เซนติเมตร

พบบนเขาหินปูน ที่ระดับต่ำๆ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ลำต้นและราก - แก้วร้อนใน

เข็มทอง

ชื่อพฤกษศาสตร์

Ixora javanica (Blume) DC.

วงศ์

Rubiaceae

ชื่ออื่น

เข็ม เข็มทอง เข็มแดง บือเจาะปูโยะ ยาราง อ้อ

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม หรือไม้ต้นขนาดเล็ก สูง 1-4 เมตร กิ่งอ่อนเกลี้ยง หนูปะหว่างก้านใบเจริญดี ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปรี หรือรูปไข่กลับ ดอกแบบช่อแยกแขนง ช่อตั้งตรง ออกที่ปลายยอด ก้านช่อดอก ก้านดอก หลอดกลีบเลี้ยง และหลอดกลีบดอก มีสีส้มอมแดง ใบประดับย่อยรูปสามเหลี่ยมแคบ ดอกย่อย สีส้มถึงสีเหลืองซีด มีกลิ่นหอม ผลเมล็ดเดี่ยว แข็ง ทรงกลมเป็น 2 พู ผลสุกสีแดงถึงดำ

พบตามป่าดิบชื้น และตามสวนยางพารา ที่ระดับความสูงตั้งแต่ 10-1,200 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก

- ผสมรากเล็บเหยี่ยว รากละคอนโคก หัวยาข้าวเย็นและ รากทองพันชั่ง ต้มน้ำดื่ม แก้มะเร็งที่คอ

องค์ประกอบทางเคมี

ดอก

- สารกลุ่ม phenolics (เช่น caffeic acid, ferulic acid, pyrocatacheuic acid)

ตะแบกนา

ชื่อพฤกษศาสตร์

Lagerstroemia floribunda Jack

วงศ์

Lythraceae

ชื่ออื่น

กระแบก ตราแบกปรี ตะแบกไข่ บางอตะมะกอ บางอยานู เปื่อยค้อง
เปื่อยนา เปื่อยหางค่าง

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูง 15-30 เมตร โคนต้นเป็นพูพอน เปลือกต้นเรียบ สีเทา
หรือเทาอมขาว และมีหลุมต้นรอบลำต้น ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปไข่
ใบอ่อนสีแดง ช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกตามปลายกิ่ง ดอกตูมคล้ายรูป
ลูกข่าง ดอกสีม่วงอมชมพู ผลแห้งแก่แล้วแตก ผลรูปรี หรือรูปไข่แกมรูปรี
เมื่อแก่แตกตามยาวเป็น 6 พู

พบตามป่าเบญจพรรณ บนพื้นที่ค่อนข้างชุ่มชื้น และตามท้องนา
ทั่วไป

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก	- แก้กษัยลมเนื้อเมื่อมีไข้
เปลือก	- แก้บิด แก้ท้องร่วง
เนื้อไม้	- บำรุงโลหิต แก้โลหิตจาง ขับระดูขาว
ใบ	- แก้ไข้
ดอก	- บำรุงตับ บำรุงปอด บำรุงหัวใจ

กะตังใบ

ชื่อพฤกษศาสตร์

Leea indica (Burm. f.) Merr.

วงศ์

Vitaceae

ชื่ออื่น

กะนางใบ ช้างเจิง ดังหวาย ทองจ้วม ทองค่อม บังบายต้น

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม หรือไม้พุ่มเลื้อยพันไม้อื่น สูง 1-5 เมตร ลำต้นเป็นร่องยาว ใบประกอบแบบขนนก 1-3 ชั้น มีใบย่อยจำนวนมาก ใบย่อยออกเป็นคู่ ตรงข้าม ช่อดอกแบบช่อเชิงหลั่น ออกที่ปลายกิ่ง ดอกย่อยขนาดเล็ก เส้นผ่านศูนย์กลาง 5 มิลลิเมตร สีเขียวถึงสีขาว ผลทรงกลม ผลสุกสีแดงถึงม่วง

พบตามป่าเต็งรัง ป่าดิบแล้ง ทุ่งรกร้าง

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- ราก - ต้มน้ำกินเป็นยาแก้ปวดท้อง ท้องเสีย แก้บิด ขับเหงื่อ และเป็นยาเย็น แก้อาการกระหายน้ำ
- ใบ - ตำเป็นยาพอกแก้ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ และแก้ผื่นคันตามผิวหนัง
- น้ำยางจากใบอ่อน - กินเป็นยาช่วยย่อย

องค์ประกอบทางเคมี

- ใบ - สารกลุ่ม triterpenoid glycoside

หมากหมก

ชื่อพฤกษศาสตร์	<i>Lepionurus sylvestris</i> Blume
วงศ์	Opiliaceae
ชื่ออื่น	-

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม สูงไม่เกิน 4 เมตร ใบมีความผันแปรมาก ใบเดี่ยว เรียงสลับในระนาบเดียวกัน ดอกแบบช่อกระจุก ออกตามซอกใบ เรียงเป็นกระจุก ยาว 5 เซนติเมตร ขยายเมื่อเป็นผล ใบประดับรูปไข่กว้าง ปลายแหลม สีเขียวอ่อน ในแต่ละใบประดับมี 3 ดอก กลีบรวมสีเหลือง หรืออมส้ม ผลสดแบบเมล็ดเดี่ยวแข็ง รูปรี ผลสุกสีแดงถึงส้ม ผิวเกลี้ยง เป็นมันวาว เมล็ดขนาดใหญ่

พบตามไร่ร้างในป่าดิบแล้ง ป่าดิบเขา และป่าดิบชื้น ที่ระดับความสูงต่ำๆ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก	- แก้ปวดศีรษะ ยาบำรุง
ลำต้น	- แก้ปวดเอวและหลัง

ผักหวานดำ

ชื่อพฤกษศาสตร์

Leptonychia caudata (Wall. ex G.Don) Burret

วงศ์

Malvaceae

ชื่ออื่น

ผักหวาน หม้อแตก

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม สูง 1-3 เมตร ทุกส่วนเกลี้ยง เปลี่ยนเป็นสีดำเมื่อแห้ง ใบ
รูปใบหอกมีขนหยาบรูปร่างง่าย ใบ เดี่ยว เรียงสลับ รูปรี ขอบขนานถึงใบ
หอกแกมขอบขนาน ช่อดอก ออกตามซอกใบ มี ดอกตูมรูปขอบขนาน
มีขนสั้นอ่อนนุ่ม ดอก สีออกเหลือง ผล รูปไข่กลับหรือรูปลูกข่าง มักเบี้ยว
มีสันตามยาว 5 สัน ปกคลุมด้วยสิ่งปกคลุมสีดำ เมล็ด สีดำ มีเนื้อหุ้มสีแดง
พบทั่วไปในป่าดิบชื้น มักพบบริเวณที่รึมน้ำ ที่ระดับความสูง
ไม่เกิน 1,000 เมตร ออกดอกและผลตลอดทั้งปี

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ

- แก้ไข้

ตูบาตูดี

ชื่อพฤกษศาสตร์

Linostoma pauciflorum Griff.

วงศ์

Thymelaeaceae

ชื่ออื่น

พันไสน ปาหมี

ลักษณะพืช

ไม้เถา มีเนื้อไม้ ยาวได้ถึง 10 เมตร หรือพบเป็นไม้พุ่มรอเลื้อย กิ่งก้านขนาดเล็ก สีน้ำตาลเข้ม ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปรีกว้าง หรือรูปไข่ ดอกแบบช่อซี่ร่ม ออกตามปลายกิ่ง ใบประดับ 2 ใบ รูปไข่ สีครีมอ่อนๆ ดอกตูมเขียวแกมขาว ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง ทรงรี

พบตามป่าเปิด และป่าดิบชื้น จนถึงระดับความสูงประมาณ 350 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก - แก้โรคผิวหนัง แก้แผลเน่าเปื่อย

องค์ประกอบทางเคมี

ใบ - สารกลุ่ม biflavonoids (เช่น linobiflavonoid); สารกลุ่ม coumarins (เช่น daphnoretin)
ยอด - สารกลุ่ม flavones (เช่น 5,4'-dihydroxy-7,3',5'-trimethoxyflavone, 5,4'-dihydroxy-7-methoxyflavone)

ตำม้ง

ชื่อพฤกษศาสตร์

Litsea elliptica Blume

วงศ์

Lauraceae

ชื่ออื่น

-

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูง 10-30 เมตร เปลือกเรียบ สีเทา กิ่งอ่อนค่อนข้างเกลี้ยง ใบเดี่ยว เรียงเวียน รูปรีหรือรูปขอบขนานแกมรูปรี โคนใบรูปลิ้น มักบิดเบี้ยว ดอกแบบช่อซี่ร่ม ออกที่ซอกใบ ดอกแยกเพศอยู่ต่างต้นหรือร่วมต้น ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง ทรงกลม ผลอ่อนสีเขียวมีจุดสีขาว ผลสุกสีชมพู สีม่วงถึงสีดำ เกลี้ยง เป็นมันวาว

พบตามป่าดิบชื้น ที่ระดับความสูงตั้งแต่ 50-600 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- เปลือกต้น - ขับลมในลำไส้ ทำให้ผายลม แก้ลมจุกเสียด แก้ท้องอืด บำรุงธาตุ
- แก่นต้น - ขับลม แก้ปวดท้อง แก้จุกเสียด

องค์ประกอบทางเคมี

- รากและใบ - มีน้ำมันหอมระเหย

หมีเหม็น

ชื่อพฤกษศาสตร์

Litsea glutinosa (Lour.) C.B. Rob.

วงศ์

Lauraceae

ชื่ออื่น

ยูปเหยา ดอกจุ่ม หมี หมูเหม็น มะเยื่อ ตังสีไพร เส่ปียู้ หมี หมีกลาง
อีเหม็น หมูทะลวง กำปรนบาย ทั้งบวน มือเบาะ มัน

ลักษณะพืช

ไม้พุ่มหรือไม้ต้น สูงประมาณ 2-15 เมตร เปลือกเรียบ ใบเดี่ยว
เรียงแบบเวียน รูปไข่กลับ หรือรูปไข่กลับแกมรูปรี โคนใบแหลมหรือ
สอบ มักบิดเบี้ยว ดอกแบบช่อซี่ร่ม ออกที่ซอกใบ ดอกแยกเพศอยู่ต่างต้น
หรือร่วมต้น ผลอ่อนสีเขียวเมื่อสุกสีน้ำตาล ผลสุกสีแดง สีม่วง ถึงสีดำ เกือบ
เป็นมันวาว

พบตามป่าเต็งรัง ป่าผสมผลัดใบ ป่าดิบแล้ง ชายขอบป่าดิบชื้น
ป่าดิบเขาระดับต่ำ ป่าชายหาด และป่าพรุ ที่ระดับความสูงไม่เกิน
1,450 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- ราก - แก้ปวดกล้ามเนื้อ
- เปลือกต้น - แก้บิด แก้ปวดมดลูก แก้คัน
- ใบและเมล็ด - ตำพอกฝี แก้ปวด

องค์ประกอบทางเคมี

- แก่น - สารกลุ่ม lactones (เช่น butenolides, (3R, 4S, 5S)-2-hexadecyl-3-hydroxy-4-methylbutenolide, litsealactones C, D, G)
- ใบ - สารกลุ่ม alkaloids (เช่น actinodaphnine)
- ไม้และส่วนที่ใช้ - สารกลุ่ม flavone glycosides (เช่น 2',5,7-trihydroxy-6-methoxyflavone 2'-O-β-D-glucopyranoside)

แกเล

ชื่อพฤกษศาสตร์

Maclura cochinchinensis (Lour.) Corner

วงศ์

Moraceae

ชื่ออื่น

กะเลอะเซอะ แกก้อง สักชี เหลือง แกล แหระ เข ช้างงาดอก น้ำเคี้ยวโซ่
หนามเข

ลักษณะพืช

ไม้พุ่มรอเลื้อย มีหนามยาว 1-6 เซนติเมตร ออกตามซอกใบ
มีหูใบรูปสามเหลี่ยม 1 คู่ ใบเดี่ยว เรียงเวียนสลับ รูปรีแกมรูปไข่กลับ
ดอกแยกเพศอยู่ต่างต้น ช่อดอกเพศผู้เป็นช่อกลมสีเหลือง ช่อดอกเพศเมีย
ออกเป็นช่อกลมสีเหลืองอ่อน มีกลิ่นหอม ผลกลม เมื่อสุกเป็นสีเหลือง
พบตามป่าดิบชื้น ป่าดิบแล้ง ที่ระดับความสูงไม่เกิน 2,000 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

แก่น

- แก้วพอง บำรุงกำลัง รักษาไข้รากสาด ขับปัสสาวะ บำรุง
น้ำเหลือง แก้ท้องร่วง บำรุงธาตุ แก้เลือดออกตามไรฟัน
แก้कुठะราด ขับเสมหะ แก้ไข้พิษ บำรุงโลหิต

ต้น

- บำรุงโลหิต

ดอก

- แก้เสมหะ

องค์ประกอบทางเคมี

แก่น

- สารกลุ่ม lactones (เช่น butenolides, (3R, 4S, 5S)-2-
hexadecyl-3-hydroxy-4-methylbutenolide,
litsealactones C, D, G)

ใบ

- สารกลุ่ม alkaloids (เช่น actinodaphnine)

ไม่ระบุส่วนที่ใช้

- สารกลุ่ม flavone glycosides (เช่น 2',5,7-trihydroxy-
6-methoxyflavone 2'-O-β-D-glucopyranoside)

มะมุด

ชื่อพฤกษศาสตร์

Mangifera foetida Lour.

วงศ์

Anacardiaceae

ชื่ออื่น

มะแจ มาจั่ง มาแแจ มะละมุดไทย

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูง 10-40 เมตร เปลือกสีน้ำตาล แตกเป็นร่อน ใบเดี่ยว เรียงเวียน ยาว 10-35 เซนติเมตร กว้าง 5-15 เซนติเมตร รูปรีหรือรูปรีแกมขอบขนานหรือรูปไข่กลับ โคนใบรูปกลมหรือแหลม ปลายใบแหลม ขอบใบเรียบ ดอกแบบช่อแยกแขนง ออกที่ปลายยอด ดอกย่อยสีชมพู หรือสีแดงคล้ำ ผลสดแบบผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง ทรงไข่เบี้ยว สีเขียวแกมเหลือง ผลสุกสีออกเหลือง มีกลิ่นหอมแรง

พบตามป่าดิบชื้น

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ

- ใช้ห้ามเลือด

โคลงเคลง

ชื่อพฤกษศาสตร์

Melastoma malabathricum L.

วงศ์

Melastomataceae

ชื่ออื่น

เบร้ มะเหร มังเคร่ มังเร่ สาเร ลำเร กะคูคู กาดูโด้ะ จั่นก จี่หมา มายะ อ้า
อ้าหลวง

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม สูง 1-3 เมตร กิ่งเป็นเหลี่ยม มีเกล็ดสีสนิมปกคลุม ใบรูป
ใบหอก รูปใบหอกแกมขอบขนาน ดอกออกเป็นช่อกระจุก 3-7 ดอก
ออกปลายกิ่งหรือตามซอกใบ ใบประดับยาวรูปไข่ ผลแห้งแตก รูปประมัต
แตกตามขวางไม่เป็นระเบียบ

พบได้ทั่วไปบริเวณที่ดอนเปิดโล่ง พื้นที่เป็นหินหรือทราย
ริมลำธาร ป่าชายเลน ป่าดิบแล้งและป่าดิบชื้น

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- น้ำจากใบ - ช่วยย่อย แก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ
- ดอก - ระวังประสาท ห้ามเลือดในโรคริดสีดวงทวาร

ข้อมูลด้านพิษวิทยา

เมื่อป้อนสารสกัดด้วยเอทานอลของใบทางปากแก่หนูแรทในขนาด
2,000 และ 5,000 มิลลิกรัม/กิโลกรัม พบว่า ไม่ทำให้เกิดพิษเฉียบพลัน
การเปลี่ยนแปลงของค่าเคมีคลินิกและจุลพยาธิสภาพของตับและไต

พืชสมุนไพรในประเทศไทย ตอนที่ 4

เพี้ยภูนา

ชื่อพฤกษศาสตร์

Melicope lunu-ankenda (Gaertn.) T.G. Hartley

วงศ์

Rutaceae

ชื่ออื่น

ดับแบน ไฟสามกอง ยางกง ลำกง สามง่าม อวม

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม หรือไม้ต้น สูง 2-30 เมตร กิ่งอ่อนเกือบเกลี้ยง ใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ มี 3 ใบย่อย รูปรีถึงรูปไข่กลับ ดอกแบบช่อแยกแขนง ออกที่ซอกใบตรงปลายยอด ดอกมีเพศเดียว ดอกตูมทรงกลม ผลแห้งแตกแนวเดียว มี 1-4 ผลย่อย ผลสุกสีน้ำตาล มี 1 เมล็ด ทรงค่อนข้างกลม สีดำ

พบตามป่าพรุ ป่าดิบเขา ที่ระดับความสูงไม่เกิน 2,200 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ

- ใช้ฆ่าพยาธิในเด็ก

บุนนาค

ชื่อพฤกษศาสตร์

Mesua ferrea L.

วงศ์

Calophyllaceae

ชื่ออื่น

ก้าก้อ ก้าก้อ ปะนาคอ นาคบุค สารภีค้อย

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูง 15-25 เมตร ทรงพุ่มเป็นรูปเจดีย์ต่ำๆ มีพุ่มพองเล็กน้อยตามโคนต้น เปลือกสีน้ำตาลปนเทาและปนแดง มีรอยแตกตื้นๆ ภายในเปลือกมียางสีขาว ใบอ่อน สีชมพูอมเหลือง ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม รูปขอบขนานแคบ หรือรูปหอก ปลายใบเรียวแหลม โคนใบสอบ ขอบใบเรียบ ด้านบนสีเขียวเข้ม ด้านล่างมีคราบสีขาวนวล ดอกออกตามซอกใบ ออกเดี่ยวๆหรือเป็นกระจุก สีขาว หรือเหลืองอ่อน มีกลิ่นหอม ผลแก่สีน้ำตาลเข้ม แข็งมาก

พบตามป่าดิบชื้นทางภาคเหนือและภาคใต้ ที่ความสูงจากระดับน้ำทะเล 20-700 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ดอก - เป็นยาฝาดสมาน บำรุงธาตุ ขับลม บำรุงโลหิต

ข้อมูลด้านพิษวิทยา

สารสกัดด้วยเมทานอลของใบขนาด 2,000 มิลลิกรัม/กิโลกรัม ไม่ทำให้เกิดพิษเฉียบพลันต่อหนูถีบจักร

หัสฤณ

ชื่อพฤกษศาสตร์

Micromelum hirsutum Oliv.

วงศ์

Rutaceae

ชื่ออื่น

กะมั่วว กากับลัก กันโทรัก จี๊ปุกตัวผู้ จี๊ย้อย จี๊ชะมุย ดอกสมัด เพี้ยฟานคง
มองคอง มุยขาว มุยช้าง ลำผีพาย ลินชี้ สมัดคง สมัดตัน สมัดใหญ่ สมุย
สมุยช้าง สามโสก สะแบก สาบแร้งสาบกา หมอน้อย หมุยช้าง หมุยขน
หวด

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม สูง 50-200 เซนติเมตร ทุกส่วนมีขนหยาบแข็ง
ใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ เรียงสลับ ใบย่อยมี 13-17 ใบ รูปใบหอก
หรือใบหอกแกมขอบขนาน ดอกแบบช่อกระจุก ออกที่ปลายยอด ผลมี
เนื้อหลายเมล็ด ทรงขอบขนาน ผิวผลมีต่อมที่เป็นจุดสีขาว ผลสุกสีเหลืองส้ม
พบตามป่าดิบแล้งและป่าดิบชื้น

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ผล	- เป็นยาถ่าย
ราก	- พอกแผลริดสีดวงจมูก และแผลकुฑะราด
ใบ	- ขับลม แก้ไข้ หืด ไอ ใบและเปลือก เป็นยารมรักษา
ริดสีดวงจมูก (เมื่อโดนละอองยาจะร้อนมากจนแทบ
จุมูก)

องค์ประกอบทางเคมี

เปลือกต้น	- สารกลุ่ม carbazole alkaloids (เช่น micromeline,
lansine); สารกลุ่ม lactones (เช่น micromolide) |
|-----------|---|

กระท่อม

ชื่อพฤกษศาสตร์

Mitragyna speciosa (Korth.) Havil.

วงศ์

Rubiaceae

ชื่ออื่น

อีต้าง ท่อม

ลักษณะพืช

ไม้ต้นขนาดเล็กถึงขนาดกลาง สูง 2-25 เมตร เปลือกเรียบ สีเทา หูใบรวม หลุดร่วงง่าย รูปใบหอก กลางกลีบเป็นสัน ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม สลับตั้งฉาก รูปรีแกมรูปไข่กว้างหรือรูปไข่กลับ เส้นใบย่อยแบบขั้นบันได ดอกแบบช่อกระจุกแน่น ออกเป็นช่อเดี่ยวๆ ที่ปลายกิ่ง ช่อดอก ใบประดับรูปช้อน หุ้มกลีบเลี้ยงจนมิด ผลรวม ทรงกลม ผลย่อยรูปรี เมล็ดมีปีกบางที่ปลายทั้งสองด้าน

พบตามป่าดิบชื้นระดับต่ำ ริมลำธาร หรือป่าพรุ ที่ระดับความสูงไม่เกิน 200 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ

- แก้บิด แก้ปวด แก้ท้องเสีย ทำให้นอนหลับ คุมธาตุและสมาน แก้ท้องร่วง

องค์ประกอบทางเคมี

ใบ

- สารกลุ่ม indole alkaloids (เช่น mitragynine, 7-hydroxymitragynine, 9-methoxy corynantheidine)

ว่านสากเหล็ก

ชื่อพฤกษศาสตร์

Molineria latifolia (Dryand. ex W.T.Aiton) Herb. ex Kurz

วงศ์

Hypoxidaceae

ชื่ออื่น

มะพร้าววนกลุ่ม พรวานก

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก อายุหลายปี สูง 3-100 เซนติเมตร มีเหง้า กระจุกที่ฐานใบเดี่ยว ใบอ่อนพับจีบ รูปรีแกมรูปใบหอก ท้องใบมีขนสั้นนุ่ม ดอกช่อกระจุกออกที่ปลายกิ่ง กลีบรวม 6 กลีบ สีเหลือง ผลสด แบบผลมีเนื้อหลายเมล็ด ทรงรี เปลือกบางและเหนียว

พบตามป่าดิบแล้ง สวนยางพารา

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

หัว

- แก้มดลูกพิการ ทำให้เนื้องอกในมดลูกฝ่อ แก้มดลูกอักเสบ ทำให้มดลูกเข้าอู่

องค์ประกอบทางเคมี

ใบและราก - สารกลุ่ม flavonoids, phenolics

กระพังโหม

ชื่อพฤกษศาสตร์

Paederia foetida L.

วงศ์

Rubiaceae

ชื่ออื่น

เครือตดหมา ตดหมูตดหมา ตำยานตัวผู้ พังโหม ย่านพาโหม หน้ำตดหมา

ลักษณะพืช

ไม้เลื้อยเนื้อแข็ง กิ่งก้านมีขนปกคลุมประปราย ใบ คล้ายรูปสามเหลี่ยม ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปแถบถึงรูปแถบแคบ ดอกแบบช่อกระจุก ช่อกระจุกเชิงซ้อน หรือแบบคล้ายช่อกระจุก ออกตามซอกใบหรือปลายกิ่ง ดอกย่อย สมบูรณ์เพศ ผลแบบเมล็ดเดี่ยวแข็ง รูปรีมีช่องตามยาว 2 ช่อง เมล็ดสีดำ

พบตามบริเวณที่โล่งตามชายป่า เลื้อยพันต้นไม้อื่น

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก	- แก้กูกเสียด รักษาฝีช้ำน
เถา ใบ	- แก้กัวร้อน ขับลมในลำไส้ แก้ไข้ ท้องอืด รักษาโรมาณะนาค
ยาระบายอ่อนๆ
ดอก	- ขับน้ำนม แก้ไข้จับสั่น
ผล	- ขับน้ำนม แก้ไข้จับสั่น หืดไอ แก้กิดสีดวง แก้ท้องมาน

อะราง

ชื่อพฤกษศาสตร์

Peltophorum dasyrrhachis (Miq.) Kurz

วงศ์

Leguminosae

ชื่ออื่น

กว่าแซก คางรู้้ง คางฮุ้ง จ้าขาม ช้าขม ตาแซก ทำเหลง นนทรี นนทรีป่า
ราง ร้าง อะล้าง อินทรี

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูงได้ถึง 25 เมตร ใบประกอบแบบขนนกสองชั้น
เรียงเวียนสลับ ใบย่อยแบบขนนก ประกอบด้วยแขนงข้อใบย่อย
แบบขนนกปลายคู้ รูปขอบ หูใบคล้ายเขากวาง มีขนสนิมปกคลุม
ดอก แบบช่อเชิงลดมีก้าน ออกตามซอกใบ ช่อดอกห้อยลง
ผลแบบฝักถั่วแบน รูปทรงแถบแกมรูปใบหอก สีเขียวเข้ม โคนและปลาย
ฝักสอบแหลม ขอบแบนคล้ายปีก ผิวเกลี้ยง

พบตามชายป่าดิบแล้ง พื้นที่เสื่อมโทรม และพื้นที่เปิดโล่งติดกับ
ป่าชายเลน

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เปลือกต้น - รสฝาด กินรักษาโรคเกี่ยวกับเสมหะและโลหิต
แก้ท้องร่วง หรือดื่มคั้น แก้ท้องเสีย

องค์ประกอบทางเคมี

เปลือกต้น - สารกลุ่ม flavonoids (เช่น apigenin, (+)-2,3-trans-
dihydrokaempferol); terpenoids (เช่น (+)-(S)-ar-
turmerone)

สังเก

ชื่อพฤกษศาสตร์

Peronema canescens Jack

วงศ์

Lamiaceae

ชื่ออื่น

เขยลาย ชงแก ชงแค ทรงแกร สังเก ชูกา สังเก สะแก

ลักษณะพืช

ไม้พุ่มถึงไม้ต้น สูง 2-7 เมตร เปลือกเรียบ สีเทา กิ่งเป็นทรงสี่เหลี่ยม ใบประกอบแบบขนนกปลายคู่ ใบย่อย 4-10 คู่ เรียงตรงข้าม รูปใบหอก ใบอ่อนสีม่วง ดอกแบบช่อแยกแขนง ออกที่ปลายยอด ตั้งขึ้น ดอกย่อยขนาดเล็ก สีขาวแกมเขียว ผลแห้งแตกเป็น 4 พู ทรงกลม ยาว 3 มิลลิเมตร สีเทา

พบตามป่าดิบแล้ง พื้นที่เปิดโล่ง และตามริมลำธารในป่าดิบชื้น

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

นำคั้นจากใบและเปลือกต้น - แก้ไข้ ใบต้มและพอกแก้โรคผิวหนังจากเชื้อรา และใช้บ้วนปากแก้ปวดฟัน

องค์ประกอบทางเคมี

ใบ - สารกลุ่ม diterpenoids (เช่น peronemins A2, A3, B1, B2, B3, C1, D1)

ดอกข้าวโพด

ชื่อพฤกษศาสตร์

Persicaria pulchra (Blume) Sojak

วงศ์

Polygonaceae

ชื่ออื่น

ผักไผ่น้ำ พงโพด เอื้องเพ็ดม้า

ลักษณะพืช

พืชล้มลุก ลำต้นตั้งตรง กลวง สูง 50-100 เซนติเมตร มีหูใบเป็น
ปลอกหุ้มข้อ ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปรีแคบหรือรูปรีแกมรูปหอก แผ่นใบ
ด้านบนสีเข้มกว่าด้านล่าง ดอกแบบช่อคล้ายช่อเชิงลด ออกตรงปลายยอด
ดอกย่อยขนาดเล็ก ดอกสมบูรณ์เพศ ใบประดับย่อยขนาดเล็กเป็นกาบหุ้ม
ดอกย่อยไว้ ดอกย่อยมีกลีบรวมสีขาว ผลแห้งเมล็ดล่อน
รูปเลนส์ ห่อหุ้มด้วยกลีบรวมที่ติดคงทน ผลสุกสีดำเป็นมันวาว

พบตามริมแม่น้ำ ข้างทาง ออกดอกผล เดือนมิถุนายนถึงเดือน
กรกฎาคม

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ

- แก้ท้องร่วง

ผักกาดผี

ชื่อพฤกษศาสตร์

Piriqueta racemosa (Jacq.) Sweet

วงศ์

Passifloraceae

ชื่ออื่น

-

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก อายุปีเดียว สูง 20-50 เซนติเมตร ลำต้นเป็นสี่เหลี่ยม มีขนแข็งขนาดเล็กปกคลุม ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปขอบขนานแกมรูปรี ขอบใบหยักฟันเลื่อย แผ่นใบมีขนรูปดาวและขนแข็งบางปกคลุมทั้ง 2 ด้าน ดอกออกแบบช่อกระจุก ออกตรงปลายยอด ผลแห้งแตกกลางพู ทรงกลม มีขนปกคลุม เมล็ดจำนวนมาก

พบตามพื้นที่รกร้าง ริมทาง พื้นที่กสิกรรม ที่ระดับความสูง ไม่เกิน 250 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก

- ใช้พอกรักษาแผลพุพอง

ขม้น

ชื่อพฤกษศาสตร์

Poikilospermum suaveolens (Blume) Merr.

วงศ์

Urticaceae

ชื่ออื่น

กระเบื้อง เครือเต่าไห้ ชะไร ยาวิ เถาะมะมัน ย่านมูรู มะรุ มือกอ โร อ้ายไร

ลักษณะพืช

ไม้เลื้อยกิ่งอิงอาศัย มีเนื้อไม้ มักมีรากพิเศษตามข้อของลำต้น ใบเดี่ยว เรียงเวียน รูปรี รูปไข่ รูปไข่กลับ หรือรูปขอบขนาน ดอกแยกเพศ ต่างต้น ดอกแบบช่อกระจุกแยกสองแถวที่มีช่อกระจุกแน่นอยู่ตรงปลายช่อหลัก ออกเป็นช่อเดี่ยวๆตามซอกใบหรือใต้ซอกใบ ผลแห้งเมล็ดล่อน มีสารเมือกเคลือบอยู่รอบๆผล

พบตามป่าดิบชื้นและป่าดิบแล้ง ไซดหินข้างลำธาร จนถึงระดับความสูง 700 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ	- แก้โรคไต
ลำต้น	- ยาฆ่าเหา

หลังโกง

ชื่อพฤกษศาสตร์

Polyalthia bullata King

วงศ์

Annonaceae

ชื่ออื่น

กลิ้งบาดาล

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม สูง 1.5-3 เมตร กิ่งอ่อนมีขนยาวหนานุ่ม ปลายกิ่งมักโค้งลง ใบเดี่ยว เรียงสลับในระนาบเดียวกัน รูปขอบขนานแคบตรง โคนใบบิดเบี้ยว รูปดั่งหูช้างเดี่ยว อีกข้างรูปหัวใจ ปลายใบรูปเรียวแหลม ตั้งแหลม ถึงยาวคล้ายหาง ขอบใบหยักเป็นคลื่นเล็กน้อย เส้นกลางใบมีขนยาวปกคลุม ใบอ่อนสีน้ำตาลแกมม่วง ดอกเป็นดอกเดี่ยว หรือดอกช่อแบบกระจุก ออกตรงปลายยอด ผลกลุ่ม ผลสดแบบผลมีเนื้อหลายเมล็ด รูปทรงกลม สีเขียวแกมเหลือง ผลสุกสีแดงเข้ม

พบตามป่าดิบชื้น ที่ระดับความสูง 0-800 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

แก้โรคตับและเป็นยาบำรุง

ตะเข็บ

ชื่อพฤกษศาสตร์

Pothos scandens L.

วงศ์

Araceae

ชื่ออื่น

คอกิ้ว จะเข็บ นะเมะกะติง หวายตะมอย หวายสะลอย หวายหนู

ลักษณะพืช

ไม้เถาเลื้อย กิ่งอิงอาศัย ลำต้นเลื้อยเกาะสูงได้ประมาณ 5 เมตร ลำต้นทรงกระบอก ใบเดี่ยว เรียงสลับระนาบเดียว รูปใบหอกแคบ หรือรูปรีแคบ โคนใบเรียวกลมถึงแหลม ปลายใบเรียวแหลมเป็นติ่งแหลม ดอกแบบช่อเชิงลดมีกาบ ออกตามซอกใบ มี 1 ช่อ กาบรูปไข่ ว่างเหี้ยมตรง สีม่วงดำ ผลสดแบบมีเนื้อหลายเมล็ด ทรงกระบอกกลับ ผลสุกสีแดงเข้ม พบเกาะตามต้นไม้ ก้อนหิน ในป่าดิบแล้งและป่าดิบชื้น ใกล้เคียงลำธาร หรือตามเขาหินปูน ที่ระดับความสูง 0-2,100 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- ใบ - ตำพอกท้องเด็ก ขับพยาธิไล่ไส้ พอกแผล ฝีดาษ
- ใบแห้ง - ผสมการบูร เพลสุคคมควัน แก้หืด

ข้อมูลด้านพิษวิทยา

การทดสอบพิษเฉียบพลันในหนูแรทโดยป้อนสารสกัดด้วยเอทานอลของใบขนาด 2000 มิลลิกรัม/กิโลกรัม พบว่าไม่ทำให้เกิดพิษเฉียบพลัน

ลำเบรnga

ชื่อพฤกษศาสตร์

Premna annulata H.R.Fletcher

วงศ์

Lamiaceae

ชื่ออื่น

-

ลักษณะพืช

ไม้พุ่มรอเลื้อย กิ่งก้านเกลี้ยง หรือแตกเป็นร่อง สีน้ำตาลแดง หูใบมีครีบบเป็นเนื้อไม้อยู่ระหว่างข้อ ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปรี ขอบขนาน ดอก เป็นช่อกระจุกแยกแขนง เรียงแบบช่อเชิงหลั่น ออกที่ปลายยอด ผลสด ทรงรี สีเขียว ปลายผลสีม่วงคล้ำ รongรับด้วยกลีบเลี้ยงที่ติดคงทน ผลสุกสีม่วงดำ

พบตามป่าพรุที่น้ำท่วมถึง ที่ระดับความสูง 0-100 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ

- ห้ามเลือด

พลองแก้มอัน

ชื่อพฤกษศาสตร์

Pternandra caerulea Jack

วงศ์

Melastomataceae

ชื่ออื่น

เม่นาง พลองอิง ยะอิง

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูง 5-10 เมตร กิ่งทรงกระบอก เปลือกค่อนข้างเรียบ สีเทา ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามในระนาบเดียว รูปรี เส้นกลางใบ 3 เส้น ออกจากโคนใบ ดอกแบบช่อกระจุกกลมถึงช่อแยกแขนง ออกตามซอกใบหรือปลายยอด ดอกย่อย สีฟ้าถึงสีน้ำเงิน ผลมีเนื้อหลายเมล็ด ทรงกลม ผลสุกสีน้ำเงินสด

พบตามป่าไม่ผลัดใบ ภูเขาหินแกรนิต ริมลำธาร ที่ระดับความสูงไม่เกิน 250 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก

- ยาบำรุงหลังคลอด

กิบฆ่าลม

ชื่อพฤกษศาสตร์

Pyrrosia piloselloides (L.) M.G. Price

วงศ์

Polypodiaceae

ชื่ออื่น

เกล็ดนาคราช มั่นเหี้ย

ลักษณะพืช

เฟิร์นอิงอาศัย ลำต้นทอดนอน เส้นผ่าศูนย์กลาง 0.5–1 มิลลิเมตร มีช่วงต่อโคนก้านใบกับลำต้นสั้นประมาณ 1 มิลลิเมตร เกล็ดลำต้นแบบรูปโล่ ใบเดี่ยว ภาวะทวิสันฐาน ใบไม่สร้างกลุ่มอับสปอร์ แผ่นใบค่อนข้างกลมหรือรูปไข่กลับ ใบสร้างกลุ่มอับสปอร์ แผ่นใบรูปแถบ กลุ่มอับสปอร์เรียงชิดกันเป็นแถวต่อเนื่อง รูปแถบยาวเกือบตลอดขอบใบ พบตามคาบคบไม้ ในระดับความสูงที่ไม่มากนัก

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ต้น

- แก้ลมพิษ

ใบ

- ลบรอยแผลเป็น

พรวด

ชื่อพฤกษศาสตร์

Rhodomyrtus tomentosa (Aiton) Hassk.

วงศ์

Myrtaceae

ชื่ออื่น

กาพู กามูติง กามูติงกายู ชวด โทะ ปู้ย พรวด พรวดกินลูก พรวดผี
พรวดใหญ่ มูติง

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม สูง 1-4 เมตร เปลือกนอกเป็นแผ่นบางๆ ตามกิ่ง แผ่นใบ
ด้านล่าง ก้านใบ ช่อดอก ก้านดอก กลีบเลี้ยงและกลีบดอกด้านนอก และ
ผล มีขนสั้นหนานุ่มสีเทาปกคลุม ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปรีหรือรูปไข่
ดอกส่วนมากเป็นดอกเดี่ยว หรือแบบช่อกระจุกช้อน ผลมีเนื้อหลายเมล็ด
ทรงรีหรือทรงกลม สีเขียว ผลสุกสีดำอมม่วง มีขนหนานุ่มปกคลุม

พบตามป่าโปร่งตามชายฝั่งทะเล ป่าชายหาด ชายป่าพรุและ
ป่าดิบเขา จนถึงระดับความสูงประมาณ 1,300 เมตร แต่พบมากในระดับ
ต่ำๆ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

- ผล - รักษาโรคบิดและโรคท้องร่วง (มาเลเซีย)
- รากและใบ - คั้นแก้ท้องร่วง ปวดท้อง และใช้ในสตรีหลังคลอดบุตร
(อินโดนีเซีย)

พืชสมุนไพรในประเทศไทย ตอนที่ 4

หญ้ารากหอม

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Salomonium ciliatum* (L.) DC.

วงศ์ Polygalaceae

ชื่ออื่น -

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก ลำต้นตั้งตรง สูง 10-20 เซนติเมตร ใบเดี่ยว เรียงเวียน รูปแถบ รูปรี หรือรูปกลม โคนใบกลม ปลายใบแหลมหรือเป็นติ่งแหลม ขอบใบเรียบ ช่อดอกแบบช่อเชิงลด ออกที่ปลายยอด หรือซอกใบ ผลทรงกลม ถึงรูปแบนด้านข้าง มีขน เมล็ดแก่สีดำ

พบตามพื้นที่หญ้าที่เปิดโล่ง ป่าหญ้า หรือป่าพรุ ที่ระดับความสูง ไม่เกิน 1,300 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก - ผสมลำต้นย่อยแดง ต้มน้ำดื่ม บำรุงโลหิต รากมีกลิ่นหอม
ปรุงผสมเครื่องหอม เช่น แป้งหอม

ตานงันเขา

ชื่อพฤกษศาสตร์

Sauropus villosus (Blanco) Merr.

วงศ์

Phyllanthaceae

ชื่ออื่น

งัมไย้

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม สูงได้ถึง 2 เมตร ลำต้นกลม มีขนหนานุ่มปกคลุมหนาแน่น ใบรูปสามเหลี่ยม ใบเดี่ยว เรียงสลับระนาบเดียว รูปไข่ มีขนปกคลุมหนาแน่น ดอกแยกเพศอยู่ร่วมต้น ดอกเดี่ยวหรือแบบช่อกระจุกออกตามซอกใบ ดอกย่อยจำนวนน้อย สมมาตรตามรัศมี ผลแห้งแตกเป็น 3 พู ทรงรี แบน ยาว 10 มิลลิเมตร ผลแก่สีส้ม มีติ่งแหลมกลางผล

พบตามป่าทุ้งหญ้า พื้นที่ที่ถูกรบกวนและป่าดิบชื้น ที่ระดับความสูงไม่เกิน 50 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก

- แก้ไอ

กล้า

ชื่อพฤกษศาสตร์

Schumannianthus dichotomus (Roxb.) Gagnep.

วงศ์

Marantaceae

ชื่ออื่น

ก้านพร้าว บูแม่จี๊ะไอ้ย แหย่ง

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก มีเหง้าใต้ดิน แตกกิ่งก้านมาก สูง 1-3 เมตร โคนก้านใบ
ป่อง แผ่นออกเป็นกาบหุ้มลำต้น ใบประกอบ เรียงสลับระนาบเดียว
ออกเป็นกระจุกตรงปลายลำต้นเทียม รูปรีถึงรูปรีกว้าง ดอกเดี่ยว หรือ
ออกเป็นช่อมีก้านดอกโคด ช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกเป็นคู่ บริเวณ
ปลายยอด ใบประดับย่อย 1 ใบต่อ 1 คู่ดอกย่อย ดอกย่อยสีขาว ผลแห้ง
แตกกลางพู มี 3 พู ทรงปรีมิดคกลับหัว สีเขียวแกมเหลือง
พบตามป่าระดับต่ำ พบมากตามบึงน้ำ ริมลำธาร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

หัว

- แก้พิษไข้ทั้งปวง แก้ร้อนในกระหายน้ำ แก้ไข้รากสาด
ไข้เหนือ แก้ปวดบวม กระจุกพิษไข้ แก้หืด หัด สุกใส
แก้ฝีดาษ แก้ไข้จับสั่น

รักป่า

ชื่อพฤกษศาสตร์

Semecarpus curtisii King

วงศ์

Anacardiaceae

ชื่ออื่น

รักเขา รือชะ

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูง 5-15 เมตร ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปใบหอกกลับ รูปรี หรือรูปขอบขนานแกมไข่กลับ โคนใบรูปลิ้นหรือมน ปลายใบแหลมหรือเรียวแหลมสั้น ดอกแบบช่อแยกแขนง ออกที่ปลายใบ ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง ก่อนข้างทรงกลม สีเขียว ผลสุกสีเหลืองแกมส้ม ฉ่ำน้ำ ร่องรับด้วยจานรองดอกที่ขยายใหญ่

พบตามป่าดิบชื้น ป่าผลัดใบระดับต่ำ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เปลือก

- เป็นยาบำรุงหลังคลอด

เพชรหึงตกกาด

ชื่อพฤกษศาสตร์

Spirolobium cambodianum Baill.

วงศ์

Apocynaceae

ชื่ออื่น

เพชรหึง หัสคุณ

ลักษณะพืช

ไม้พุ่มสูงได้ประมาณ 2 เมตร ลำต้นมีขนละเอียดปกคลุม
ประปราย ใบรูปรีหรือรูปแถบ ปลายใบแหลมหรือแหลมยาว โคนใบ
รูปลิ้นหรือกลม ช่อดอกสั้น มีขน กลีบเลี้ยงรูปใบหอกกลับ มีขน ขอบเป็น
ขนครุย มักมีต่อม ด้านใน กลีบดอกสีขาว ผักติดกันเป็นคู่

พบขึ้นหนาแน่นตามป่าชายหาด ป่าเสม็ดที่เป็นทุ่งหญ้า ที่ชื้นแฉะ
และเป็นดินทราย หรือตามชายป่าโกงกาง

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก

- แก้ฟกช้ำ และลดไข้

พันธุ์เขียว

ชื่อพฤกษศาสตร์

Stachytarpheta jamaicensis (L.) Vahl

วงศ์

Verbenaceae

ชื่ออื่น

เจ๊กจับกบ เดื่อยงู พระอินทร์โปรย ล้างถึงคู้ก สารพัดพิษ สี่บาท
หญ้าหนวดเสือ หญ้าหางงู

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก สูง 0.5-2 เมตร ลำต้นกลม เรียบ และเกลี้ยง ใบเดี่ยว
เรียงตรงข้ามตั้งฉาก รูปรี ดอกแบบช่อเชิงลด ออกที่ปลายยอด กลีบดอก
คล้ายดอกเข็ม โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 5 กลีบ สีน้ำเงิน
หรือม่วง ผลแห้งแตก สีน้ำตาลถึงดำ

พบตามพื้นที่เปิดโล่ง ทุ่งหญ้า ริมทาง ชายฝั่งทะเลและแม่น้ำ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก	- รักษาหนองใน ทำให้แห้งได้
ใบ	- ขับพยาธิในเด็ก รักษาแผล แก้บิด พอกแก้เคล็ดบวม
พอกแผลสด
ทั้งต้น	- ขับเหงื่อ ขับปัสสาวะ ระบายความร้อน

ข้อมูลด้านพิษวิทยา

การทดสอบความเป็นพิษพบว่าเมื่อฉีดสารสกัดด้วยแอลกอฮอล์ของใบ
และต้น เข้าช่องท้องหนูขาว ขนาดที่เป็นพิษคือ 0.1 มิลลิลิตร/หนู 1 ตัว

หนอนตายอยาก

ชื่อพฤกษศาสตร์	<i>Stemona curtisii</i> Hook.f.
วงศ์	Stemonaceae
ชื่ออื่น	กะเพียด ย่านลิง รากดอ

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก อายุหลายปี ลำต้นพาดเลื้อย สูงได้ถึง 5 เมตร แตกกิ่งก้าน เกลี้ยง รากสะสมอาหาร เป็นกระจุก ยาว 10-60 เซนติเมตร ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปรีกว้าง โคนใบเว้ารูปหัวใจ ดอกแบบช่อซี่ร่ม หรือดอกเดี่ยว ออกที่ซอกใบ ช่อดอกมักห้อยลง ผลแห้งแตก ทรงไข่ ปลายเรียวแหลม พบตามป่าดิบชื้น ใกล้ลำธาร และบริเวณสวนยางพารา ที่มีความชื้นสูง

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก	- แก้ปวดหัว รักษาโรคผิวหนัง ริดสีดวง แก้ปวดฟัน
ใบ	- แก้ปวดฟัน แก้แมลง หนอนและเหา
ทั้งต้น	- แก้พยาธิตัวกลม

องค์ประกอบทางเคมี

ราก	- สารกลุ่ม alkaloids (เช่น stemocurtisine, stemocurtisinol, stemofoline)
-----	--

ข่อยหยอง

ชื่อพฤกษศาสตร์

Streblus taxoides (Roth) Kurz

วงศ์

Moraceae

ชื่ออื่น

กระแตไม้ ข่อยน้ำ ข่อยหนาม จีแรด หนามจีแรด

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม หรือไม้ต้นขนาดเล็ก สูงได้ถึง 5 เมตร มีหนามยาวถึง 1.5 เซนติเมตร เปลือกค่อนข้างเรียบ สีเทา หรือสีน้ำตาล กิ่งทรงกระบอก ใบเดี่ยว เรียงสลับระนาบเดียว ดอกแยกเพศต่างต้น ช่อดอกเพศผู้เป็นช่อแบบกระจุก หรือช่อเชิงลด ออกตรงช่อใบ บริเวณปลายยอด ดอกเพศเมีย มักเป็นดอกเดี่ยว ออกตามช่อใบ ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง ทรงรี

พบตามป่าผลัดใบ ป่าไม่ผลัดใบ เขตหินปูนหรือพื้นที่เปิดโล่ง ที่ระดับความสูงต่ำๆ หรือตามเกาะในทะเล

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก	- แก้กระษัย ไตพิการ ขับปัสสาวะ ขับเมือกมันในลำไส้
ทำให้อาเจียน แก้ตานซาง แก้ไข้
ต้น	- ขับปัสสาวะ แก้กระเพาะปัสสาวะและไตพิการ ขับลม
ในลำไส้ ขับน้ำย่อยอาหาร บำรุงธาตุ ทำให้ร่างกาย
แข็งแรง

เฒ่า

ชื่อพฤกษศาสตร์

Syzygium grande (Wight) Walp.

วงศ์

Myrtaceae

ชื่ออื่น

กะเฒ่า ขะเฒ่า เฒ่า ยามูยิมมา หัวแดง

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูง 5-20 เมตร กิ่งทรงกระบอก เปลือกเรียบสีเทา ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปรีถึงรูปไข่ ดอกเป็นแบบช่อแยกแขนง ออกตามซอกใบ และปลายยอด ดอกย่อย สีขาว ผลมีเนื้อหลายเมล็ด ทรงขอบขนานแกมรี ถึงค่อนข้างทรงกลม

พบตามป่าไผ่ ป่าทุ่งหญ้า ริมขอบของป่าดิบชื้น พบมากแถบ หาดทรายริมทะเล ที่ระดับความสูงไม่เกิน 1,200 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ

- ฆ่าเชื้อ

ว่านพังพอน

ชื่อพฤกษศาสตร์

Tacca integrifolia Ker Gawl.

วงศ์

Dioscoreaceae

ชื่ออื่น

เนียมฤาษี ม่านแพลน ฤาษีนางครวญ

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก อายุหลายปี มีเหง้ายาวคล้ายทรงกระบอก หนา ใบรูปขอบขนานหรือรูปใบหอก ช่อดอกมี 1-4 ช่อ แต่ละช่อมี 6-30 ดอกกลีบประดับมี 2 คู่ สีเขียวขาว หรือม่วง คู่นอกไร้ก้าน คู่ในมีก้าน ผลรูปกรวย เป็น 6 เหลี่ยม ยาว 4-5 เซนติเมตร ผลสุกสีน้ำตาลดำ

พบตามป่าดิบแล้ง ป่าดิบชื้น ระดับความสูงจนถึงประมาณ 500 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เหง้า	- ต้มหรือคองสุราดื่มบำรุงกำลัง
ทั้งต้น	- ต้มอาบแก้เมื่อดมพิษคันตามร่างกาย

องค์ประกอบทางเคมี

- รากและหัว - สารกลุ่ม taccanolides (เช่น taccalonolide Z)

สกุล

ชื่อพฤกษศาสตร์

Terminalia calamansanay Rolfe

วงศ์

Combretaceae

ชื่ออื่น

จัมมอด ชด ตาโหลน ตีนนก ประคำจี้ควาย เปี้ยแคร์ ลัตคูณี แหนแดง แอ้น

ลักษณะพืช

ไม้ต้น ผลัดใบ ขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ สูง 10-20 เมตร เรือนยอดแผ่แบน โคนต้นมักมีพูพอนขนาดเล็ก ใบเดี่ยว เรียงเวียนสลับ รูปไข่กลับถึงรูปรีแคบ โคนใบสอบ ปลายใบแหลม มีต่อม 1 คู่ บริเวณใกล้โคนก้านใบ ดอกแบบช่อเชิงลด ออกตามซอกใบ ใกล้ปลายยอด สีขาวแกมเหลือง มีขนหนานุ่มปกคลุมหนาแน่น ดอกย่อยขนาดเล็ก มีกลิ่นเหม็น ผลแห้งไม่แตก แบบผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง มีปีก 2 ปีก สีน้ำตาลอมเหลือง

พบทั่วไปตามชายป่าดิบชื้น ริมถนน ทุ่งนา ที่ระดับความสูงไม่เกิน 170 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เปลือกต้น - เป็นยาแก้ตกเลือดหรือผสมกับรากต้นรักดอกขาว ต้มน้ำดื่ม แก้กามโรคในเด็ก แก้น้ำในทางเดินปัสสาวะ เป็นยาบำรุงหัวใจ

องค์ประกอบทางเคมี

ใบ - สารกลุ่ม phenolics (เช่น 1- α -O-galloylpunicalagin, punicalagin, 2-O-galloylpunicalin, sanguin H-4, methyl gallate)

เถาอรคนธ์

ชื่อพฤกษศาสตร์

Tetracera indica (Christm. & Panz.) Merr.

วงศ์

Dilleniaceae

ชื่ออื่น

รสสุคนธ์แดง เครือปด ปดลั่น ย่านปด ย่านปล้ำ อรคนธ์

ลักษณะพืช

ไม้เลื้อย มีเนื้อไม้ ใบเดี่ยว เรียงเวียน รูปไข่แกมรูปหอกรี ขอบขนาน หรือรูปไข่กลับ โคนใบมน หรือสอบแคบ ปลายใบแหลม หรือมน ปลายสุดเป็นติ่งแหลม ขอบใบหยักห่างและมีติ่งแหลมเล็ก ยื่นออกไปเช่นเดียวกับปลายใบ ดอกออกเป็นช่อแยกแขนง ตามซอกใบ และที่ปลายยอด กลิ่นหอม ผลแห้งแตกแนวเดียว ผลอ่อนสีเขียว ผลสุก สีน้ำตาลปนแดง

พบตามทุ่งหญ้า ป่าละเมาะ และป่าเบญจพรรณทางภาคใต้ ที่ระดับความสูงไม่เกิน 100 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ต้น	- ต้มแก้ดกเลือดในปอด หรืออมกลั้วแก้แผลในปาก
ใบและราก	- ตำเป็นยาพอกแก้ผื่นคัน
ดอก	- เข้าเครื่องยาหอม บำรุงหัวใจ

องค์ประกอบทางเคมี

ใบ	- สารกลุ่ม flavonoids (เช่น 5,7-dihydroxy-8-methoxyflavone)

หูกปากกา

ชื่อพฤกษศาสตร์

Thunbergia fragrans Roxb.

วงศ์

Acanthaceae

ชื่ออื่น

จิงจ้อ จิงจ้อเขาตาแป้น

ลักษณะพืช

ไม้เลื้อย ลำต้นพอมรีว ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปใบหอกแกมรูปไข่ โคนใบสอบ ปลายใบแหลม ขอบใบเรียบ ดอกเดี่ยว ออกที่ซอกใบ กลีบเลี้ยง เชื่อมกันที่โคน ปลายแยกเป็น 10-17 แฉก สีเขียว มีขน กลีบดอก เชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 5 กลีบ สีขาว ผลแห้งแตก ทรงใบหอก ไม่มีขน

พบตามป่าดิบแล้ง ออกดอกช่วงเดือนตุลาคมถึงพฤศจิกายน

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ทั้งต้น

- ผสมกับต้นจันทาปะขาว ต้มน้ำดื่ม แก้ลมพาต อัมพฤกษ์

รางจืด

ชื่อพฤกษศาสตร์

Thunbergia laurifolia Lindl.

วงศ์

Acanthaceae

ชื่ออื่น

กำลังช้างเผือก ขอบชะนาง เครือเขาเขียว ยาเขียว คาย รางเย็น ดูเหว่า
ทิดพุด น้านอง ย่ำแย้ แอดแอ

ลักษณะพืช

ไม้เถาเลื้อย ลำต้นมีเนื้อไม้ ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปรี รูปไข่
รูปขอบขนาน หรือรูปใบหอก บางครั้งแผ่นใบช่วงล่างหยักเป็นพูตื้นๆ
ดอกแบบช่อกระจุก ออกตามซอกใบหรือปลายกิ่ง กลีบเลี้ยงรูปถ้วย
ขนาดเล็ก มีต่อมน้ำด้อยตามขอบ ดอกรูปแตรสีม่วงอมน้ำเงินหรือสีขาว
ภายในหลอดกลีบมีสีครีมหรือเหลือง ผลแบบแห้งแตก ทรงกลม

พบตามชายป่าเบญจพรรณและป่าดิบแล้ง จนถึงระดับความสูง
ประมาณ 800 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบและต้น - ใช้ปรุงเป็นยาเขียวลดไข้ ถอนพิษผิดสำแดง และพิษอื่นๆ
ใช้แก้ร้อนใน กระหายน้ำ รักษาโรคหอบหืดเรื้อรัง และ
แก้ผื่นคันจากการแพ้ต่างๆ หรือคั้นสดดื่มหรือ
ตากแห้งทำชาชง

องค์ประกอบทางเคมี

ใบ - สารกลุ่ม phenolics (เช่น rosmarinic acid, caffeic acid,
gallic acid, protocatechuic acid); สารกลุ่ม flavonoids
(เช่น apigenin)

ขี้กาแดง

ชื่อพฤกษศาสตร์

Trichosanthes quinquangulata A. Gray

วงศ์

Cucurbitaceae

ชื่ออื่น

ขี้กา ตุ่มกา ลูกขี้กา ขี้กาใหญ่ กะดิงข้างเผือก

ลักษณะพืช

ไม้เถาเลื้อย ลำต้นเกลี้ยง มือจับแยก 2-5 แขนง ใบเดี่ยว เรียงสลับ
แผ่นใบสากด้านบน มีต่อมกระจายหรือหนาแน่นตามง่ามเส้นใบใกล้โคน
ส่วนมากมีดอกแยกเพศต่างต้น ผลมีเนื้อหลายเมล็ด กลม สุกสีแดง
พบตามที่โล่งแจ้ง ชายป่า ริมลำธาร เขาหินปูน

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ราก	- แก้ไข้ ดับพิษไข้
หัว	- ยาธาตุ บำรุงหัวใจ
เถาและลูก	- บำรุงน้ำดี ดับพิษโลหิต ขับเสมหะ ถ่ายพิษตานซาง
ใบ	- แก้ไข้ บำรุงน้ำดี แก้ไข้ตัวร้อน

จุมูกปลาหลด

ชื่อพฤกษศาสตร์	<i>Tylophora flexuosa</i> R.Br.
วงศ์	Apocynaceae
ชื่ออื่น	-

ลักษณะพืช

ไม้เลื้อยล้มลุก ลำต้นเรียวเล็กสีเขียว ทุกส่วนมีน้ำยางขาวขุ่น ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม แผ่นใบรูปร่างไม่แน่นอน มักเป็นรูปไข่ถึงรูปใบหอกโคนใบกลมถึงเว้าเป็นรูปหัวใจ ช่อดอกแบบช่อกระจุก โปรง ออกตามซอกใบ ดอกย่อยขนาดเล็ก รูปกงล้อ สีแดงแกมม่วง ผลแบบผลแตกแนวเดียว รูปทรงใบหอก ปลายฝักเรียวแหลม

พบทั่วไปตามริมฝั่งแม่น้ำลำคลองที่น้ำทะเลท่วมถึง และชายพรุ ออกดอกและผลระหว่างเดือนมิถุนายนถึงสิงหาคม

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ	- ตำให้ละเอียด แก้หิด
ลำต้น	- แก้คัน และแก้ไข้ทรพิษ
ราก	- ยาต้ม ใช้แก้พิษจากสารหนู

ย่านนมหควาย

ชื่อพฤกษศาสตร์

Uvaria grandiflora Roxb. ex Hornem.

วงศ์

Annonaceae

ชื่ออื่น

กล้วยมดสัง กล้วยมุดสัง กล้วยมุขัง กล้วยหมูสัง

ลักษณะพืช

ไม้เถาเนื้อแข็ง แตกกิ่งจำนวนมากที่โคน มีช่องอากาศหนาแน่น กิ่งอ่อนมีขนรูปดาวสั้นนุ่มหนาแน่น ใบเดี่ยว เรียงสลับในระนาบเดียวกัน รูปรีหรือรูปขอบขนาน โคนใบกลมหรือห้กมนคล้ายรูปหัวใจ แผ่นใบมีขนรูปดาวสั้นนุ่มด้านล่าง ดอกแบบช่อกระจุก ออกตรงข้ามใบ มีใบประดับคล้ายใบ ผลกลุ่ม ผลย่อยมีประมาณ 15 ผล สีเขียว ผลสุกสีน้ำตาลแกมเหลือง ทรงกระบอก ผิวขรุขระ คอดเล็กน้อย มีขนสั้นนุ่มหนาแน่น พบตามป่าดิบแล้งและป่าดิบชื้น

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ต้น - แก้ปวดหลัง

องค์ประกอบทางเคมี

ส่วนเหนือดิน - สารกลุ่ม acetogenins; polyoxygenated cyclohexenes (เช่น (-)-3-O-debenzoylzeylenone); megastigmane glycoside (เช่น grandionoside A); saponins (เช่น sakurasosaponin)

ตีนนก

ชื่อพฤกษศาสตร์

Vitex pinnata L.

วงศ์

Lamiaceae

ชื่ออื่น

กาสามปีก กะพุน ไช้เนา โคนสมอ ตะพรุน ตีนนก นน นนเต็ง ลือแม
สมอดินเปิด สมอบ่วง สมอป่า สมอหิน

ลักษณะพืช

ไม้ต้น สูง 5-15 เมตร เปลือกสีน้ำตาลอมเทา แตกออกเป็นแผ่น
สะเก็ดยาว ใบประกอบแบบขนนก มี 3-5 ใบย่อย เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก
รูปไข่กลับหรือรูปรี ใบย่อยตรงกลางมักมีขนาดใหญ่ที่สุด ดอกแบบช่อ
แยกแขนง ออกที่ปลายกิ่ง ดอกย่อยขนาดเล็กจำนวนมาก ผลแบบ
ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง รูปทรงกลม มีกลีบเลี้ยงติดอยู่ที่ขั้วผล ผลอ่อนสีเขียว
ผลแก่สีม่วงดำ

พบตามป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้ง ป่าชายหาด
ขอบป่าชายเลนและป่าพรุ

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เปลือกต้นและแก่น

- บดเป็นผง ละลายน้ำดื่มแก้ไข้

ใบ

- ตำพอกแผล

ราก

- ช่วยขับลม แก้ไข้

คนทีสอ

ชื่อพฤกษศาสตร์

Vitex trifolia L.

วงศ์

Lamiaceae

ชื่ออื่น

คนที คนทีสอขาว ดินสอ เทียนขาว ฝี่เสื่อ ฝี่เสื่อน้อย สีสอ

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม สูง 50 เซนติเมตร บางครั้งทอดนอน ใบประกอบมี 3-5 ใบย่อย เรียงตรงข้าม ใบย่อยรูปรี รูปไข่ หรือรูปไข่กลับคล้ายรูปใบพาย ช่อดอก แบบช่อกระจุกแยกแขนงสั้น ออกที่ปลายกิ่ง ใบประดับขนาดเล็ก ร่วงง่าย ผลแบบผลมีผนังชั้นในแข็ง ทรงกลม สีเขียวอมเหลือง ผลสุกสีน้ำตาล พบตามป่าผลัดใบ ที่โล่งตามริมถนน

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

ใบ	- ขับเสมหะ บำรุงธาตุ ขับเหงื่อ ขับน้ำอาบ แก้โรคผิวหนัง ผื่นคัน
ผล	- แก้หืดไอ มองคร่อ (อาการไอชนิดหนึ่ง) ริดสีดวงทวาร
ราก	- แก้ไข้ ขับเหงื่อ

องค์ประกอบทางเคมี

ใบ เปลือกต้น	- สารกลุ่ม steroids (เช่น β -rosaterol palmitate, β -daucosterol)
ผล	- สารกลุ่ม steroids, diterpenoids

ชุมแสง

ชื่อพฤกษศาสตร์

Xanthophyllum lanceatum (Miq.) J.J. Sm.

วงศ์

Polygalaceae

ชื่ออื่น

กระเบียน แก้ว ขางข้าวต้นเกลี้ยง แสง แสงกิน

ลักษณะพืช

ไม้ต้นไม่ผลัดใบ สูงได้ถึง 15 เมตร ลำต้นบิดงอ ใบเดี่ยว เรียงสลับระนาบเดียว ใบรูปรีถึงรูปใบหอก ท้องใบมีนวล ช่อดอกแบบช่อเชิงลด ออกที่ปลายกิ่งหรือซอกใบ ช่อดอกยาวกว่าใบ ดอกย่อยสีขาวหรือสีขาวแกมม่วง เมื่อแห้งมีสีเหลืองหรือสีส้ม ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง ค่อนข้างกลม เกลี้ยง สีเขียวมีนวล

พบตามป่าดิบชื้น หรือป่าผลัดใบ โดยเฉพาะตามริมน้ำ ที่ระดับความสูง 0-400 เมตร

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เปลือก - ต้มรักษาโรคผิวหนัง
น้ำมันจากเมล็ด - แก้เชื้อโรคในปาก

ตาน

ชื่อพฤกษศาสตร์

Xyris complanata R.Br.

วงศ์

Xyridaceae

ชื่ออื่น

ตานทราย หญ้ากระเทียม หญ้าตาน

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก อายุหลาย ลำต้นสั้น ออกเป็นกอ ใบเดี่ยว เรียงสลับ
ระนาบเดียว รูปขอบขนาน ใบซ้อนกันแน่นใกล้โคนต้น ดอกเป็นช่อ
มีก้านดอกโดค กลม มีสัน 5-11 สัน ช่อดอกเป็นช่อเชิงลด ออกตาม
ปลายยอด ดอกย่อยมีหลายดอก มีใบประดับคล้ายเกล็ดบาง ซ้อนเหลื่อมกัน
ผลแห้งแตกกลางพู

พบตามป่าพรุ ชายฝั่งทะเล และที่ลุ่มน้ำขัง

การใช้ในตำรายาแผนโบราณ

เหง้า

- แก้โรคผิวหนัง

บรรณานุกรม

ก่องกานดา ชยามฤต. 2540. สมุนไพรไทย ตอนที่ 6. บริษัท ไคมอนด์ พรินติ้ง จำกัด 1511/53-54 ถนนพหลโยธิน พญาไท กรุงเทพฯ.

กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก. 2555. ประมวลสรรพคุณยาไทย.

สำนักงานกิจการโรงพิมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก กรุงเทพฯ.

เกสริน มณีบุญ. 2544. พฤษศาสตร์พื้นบ้านของชนเผ่าชาวกูในจังหวัดตรัง พัทลุง และยะลา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2538. อนุกรมวิธานพืช อักษร ก ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. บริษัท เพื่อนพิมพ์ จำกัด 212 หมู่ 8 พระโขนง กรุงเทพฯ.

นันทวัน บุญยะประภัสร์ และคณะ. 2539. สมุนไพรไม้พื้นบ้าน (1). บริษัทประชาชน จำกัด 35 ซอยพิพัฒน์ ถนนสีลม บางรัก กรุงเทพฯ.

_____. 2541. สมุนไพรไม้พื้นบ้าน (2). บริษัทประชาชน จำกัด 35 ซอยพิพัฒน์ ถนนสีลม เขต บางรัก กรุงเทพฯ.

_____. 2542. สมุนไพรไม้พื้นบ้าน (3). บริษัทประชาชน จำกัด 35 ซอยพิพัฒน์ ถนนสีลม เขต บางรัก กรุงเทพฯ.

_____. 2543. สมุนไพรไม้พื้นบ้าน (4). บริษัทประชาชน จำกัด 35 ซอยพิพัฒน์ ถนนสีลม เขต บางรัก กรุงเทพฯ.

_____. 2543. สมุนไพรไม้พื้นบ้าน (5). บริษัทประชาชน จำกัด 35 ซอยพิพัฒน์ ถนนสีลม เขต บางรัก กรุงเทพฯ.

เพ็ญนภา ทรัพย์เจริญ. 2549. สมุนไพรในอุทยานแห่งชาติภาคใต้. บริษัทสามเจริญพาณิชย์ (กรุงเทพ) จำกัด. กรุงเทพฯ.

_____. 2549. สมุนไพรในอุทยานแห่งชาติภาคอีสาน. บริษัทสามเจริญพาณิชย์ (กรุงเทพ) จำกัด. กรุงเทพฯ.

- _____. 2549. สมุนไพรในอุทยานแห่งชาติภาคเหนือ. บริษัทสามเจริญพาณิชย์ (กรุงเทพฯ) จำกัด. กรุงเทพฯ.
- พรทิพย์ เต็มวิเศษ และคณะ. 2555. ประมวลสรรพคุณสมุนไพรไทย. โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก. กรุงเทพฯ.
- พรรณไม้สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ เล่ม 4. 2542. โอ.เอส. พรินต์ติ้ง เฮาส์. กรุงเทพฯ.
- พร้อมจิต ศรีลัมพ์ และคณะ. 2543. สารานุกรมสมุนไพร เล่ม 4 กกอียีสาน. อมรินทร์พรินต์ติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน). กรุงเทพมหานคร
- พรรณิ วราอัสวปดิ. 2544. ชีวประวัติรศ. ปีที่ 3 ฉบับที่ 4 กรกฎาคม-สิงหาคม
- มงคล โมกษะสมบัติ, กมล สวัสดิ์มงคล และ ประยูทธ ชาติราวาหะ. 2514. การศึกษาพืชของสมุนไพรไทย. ว กรรมวิทย์ พ 13 (1): 36-66.
- วิทย์ เทียงบุญธรรม. 2548. พจนานุกรมสมุนไพรไทย. ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 6. รวมสาส์น (1977) จำกัด. กรุงเทพฯ
- วีรัชย์ ณ นคร. 2541. พรรณไม้สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ เล่ม 2. โอ.เอส. พรินต์ติ้ง เฮาส์. กรุงเทพฯ.
- วุฒิ วุฒิธรรมเวช. 2543. สารานุกรมเครื่องยาไทย 1. เพชร 69 การพิมพ์. 6/124 เขตหนองแขม กรุงเทพฯ.
- วงศ์สถิตย์ ฉั่วสกุล และคณะ. 2539. สยามไถ่ชยพฤกษ์. อมรินทร์พรินต์ติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง (มหาชน). กรุงเทพฯ.
- _____. 2539. สมุนไพรพื้นบ้านล้านนา. บริษัท อมรินทร์พรินต์ติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน). กรุงเทพฯ.
- สวนพฤกษศาสตร์ป่าไม้ สำนักวิชาการป่าไม้ กรมป่าไม้. 2544. ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย เต็ม สมิตินันท์ ฉบับปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม 2544. สำนักพิมพ์ประชาชน จำกัด.
- สุนทรี สิงหนุตตรา. 2535. สรรพคุณสมุนไพร 200 ชนิด. บริษัท คุณ 39 จำกัด. กรุงเทพฯ.
- สมาคมโรงเรียนแพทย์แผนโบราณ สำนักวัดพระเชตุพนฯ. 2510. ประมวลสรรพคุณยาไทย ภาค 2. โรงพิมพ์อำนวยการพิทยา. กรุงเทพฯ.

- สถาบันการแพทย์แผนไทย กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. 2542. ผักพื้นบ้านได้. โรงพิมพ์
องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก. กรุงเทพฯ.
- อรุณ แก้วจตุรัส. 2543. พฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชาวมอแกน อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์
อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Ahmed M, Rahman MW, Rahman MT, Hossain CF. Analgesic principle from the bark of *Careya
arborea*. Pharmazie 2002;57(10):698-701.
- Amin Alnajar ZA, Mahmood AA, Hapipah MA, Mohammed AA and Ahamid AH.
Acute toxicity evaluation, antibacterial, antioxidant and immunomodulatory effects of
Melastoma malabathricum. Molecules 2012;17:3457-3559.
- Arai H, Hirasawa Y, Rahman A, Kusumawati I, Zaini NC, Sato S, Aoyama C, et al. Alstiphyllanines
E–H, picraline and ajmaline-type alkaloids from *Alstonia macrophylla* inhibiting sodium
glucose cotransporter. Bioorg Med Chem 2010;18: 2152-8.
- Arai H, Zaima K, Mitsuta E, Tamamoto H, Saito A, Hirasawa Y, Rahman A., et al. Alstiphyllanines
I–O, ajmaline type alkaloids from *Alstonia macrophylla* showing vasorelaxant activity.
Bioorg Med Chem 2012;20: 3454-9.
- Athamaprasangsa S, Buntrarongroj U, Dampawan P, et al. 1,7-diarylheptanoid from *Alpinia
conchigera*. Phytochemistry 1994;37(3):871-3.
- Auranwiwat C, Trisuwan K, Saiai A, Pyne SG, Ritthiwigrom T. Antibacterial tetraoxygenated
xanthenes from the immature fruits of *Garcinia cowa*. Fitoterapia 2014;98:179-83.
- Backer CA & Bakhuizen van den Brink RC. 1963. Flora of Java Vol. 1. N.V.P. Noordhoff,
Groningen, The Netherlands.
- _____. 1965. Flora of Java Vol. 2. N.V.P. Noordhoff, Groningen, The Netherlands.
- _____. 1968. Flora of Java Vol. 3. N.V.P. Noordhoff, Groningen, The Netherlands.
- Balamurugan K, Nishanthini A and Mohan VR. Antidiabetic and antihyperlipidaemic activity
of ethanol extract of *Melastoma malabathricum* Linn. leaf in alloxan induced

- diabetic rats. Asian Pac J Trop Biomed 2014; 4 (Suppl 1): S442-8.
- Baskar K, Sasikumar S, Muthu C, Kingsley S, Ignacimuthu S. Bioefficacy of *Aristolochia tagala* Cham. against *Spodoptera litura* Fab. (Lepidoptera: Noctuidae). Saudi J Biol Sc 2011;18(1):23-7.
- Boonyarikpunchai W, Sukrong S, Towiwat P. Antinociceptive and anti-inflammatory effects of rosmarinic acid isolated from *Thunbergia laurifolia* Lindl. Pharmacol Biochem Behav 2014;124:67-73.
- Chaiyong S, Jatisatienr A, Mungkornasawakul P, Sastraruji T, Pyne SG, Ung AT, Urathamakul T, et al. Phytochemical investigations of *Stemona curtisii* and synthetic studies on stemocurtisine alkaloids. J Nat Prod 2010;73(11):1833-8.
- Chen Y, Tang C, Wu Y, Mo S, Wang S, Yang G, Mei Z. Glycosmisines A and B: isolation of two new carbazole-indole-type dimeric alkaloids from *Glycosmis pentaphylla* and an evaluation of their antiproliferative activities. Org Biomol Chem 2015;13(24):6773-81.
- Changwichit K, Khorana N, Suwanborirux K, Waranuch N, Limpeanchob N, Wisuitiprot W, Suphrom N, et al. Bisindole alkaloids and secoiridoids from *Alstonia macrophylla* Wall. ex G. Don. Fitoterapia 2011;82:798-804.
- Chantaranonthai, P. (1995). Barringtonia (Lecythydaceae) in Thailand. Kew Bulletin Vol. 50(4): 682-3.
- Chayamarit, K. and P.C. van Welzen (2005).). Euphorbiaceae (Genera A-F). In Flora of Thailand Vol. 8 part 1: 134-136.
- Cheenpracha S, Ritthiwigrom T, Laphookhieo S. Alstoniaphyllines A-C, unusual nitrogenous derivatives from the bark of *Alstonia macrophylla*. J Nat Prod 2013;76(4):723-6.
- Chen Xinqi et al (2000). Liliaceae. In Flora of China Vol. 24: 73-263.
- Chen, Y., S. Akiyama and H. Ohba. (2007). Balsaminaceae. In Flora of China Vol. 12: 113.
- Chivapat S, Chavalittumrong P, Wongsinkongman P, Phisalpong C and Rungsripipat A. Chronic

- toxicity study of *Garcinia mangostana* Linn. pericarp extract. Thai J Vet Med 2011;41(1): 45-53.
- Chortip Kantachot. (2008). Systematics of Polygonaceae in Thailand. Doctor of Philosophy Thesis in Biology, Graduate School, Khon Kaen University.
- Das SS, Sen M, Dey YN, De S, Ghosh AK. Effects of Petroleum Ether Extract of *Amorphophallus paeoniifolius* tuber on central nervous system in mice. Indian J Pharm Sci. 2009;71(6): 651-655.
- Deng JZ, Marshall R, Jones SH, Johnson RK, Hecht SM. DNA-damaging agents from *Crypteronia paniculata*. J Nat Prod 2002;65(12):1930-2.
- De Wilde, W. J. J. O. and B. E. E. Duyfjes. (2008). Curcubitaceae. In T. Santisuk & K. Larsen (eds.), Flora of Thailand Vol. 9 part 4: 432-435, 531-534.
- Dey YN, Ota S, Srikanth N, Jamal M, Wanjari M. A phytopharmacological review on an important medicinal plant - *Amorphophallus paeoniifolius*. Ayu 2012; 33(1): 27–32.
- Feng L, Chen Y, Yuan L, Liu X, Gu JF, Zhang MH, Wang Y. A combination of alkaloids and triterpenes of *Alstonia scholaris* (Linn.) R. Br. leaves enhances immune-modulatory activity in C57BL/6 mice and induces apoptosis in the A549 cell line. Molecules [Online]. 2013 [cited 2015 July 3]; 18:13920-13939. Available from: URL: <http://www.mpdi.com/journals/molecules>
- Ghalib RM, Hashim R, Sulaiman O, Mehdi SH, Anis Z, Rahman SZ, Ahamed BM, et al. Phytochemical analysis, cytotoxic activity and constituents-activity relationships of the leaves of *Cinnamomum iners* (Reinw. ex Blume-Lauraceae). Nat Prod Res 2012;26(22):2155-8.
- Goyal AK, Mishra T, Sen A. Antioxidant profiling of Latkan (*Baccaurea ramiflora* Lour.) wine. Indian J Biotechnol 2013;12:137-9.
- Grey-Wilson, C. (1980). *Hydrocera triflora*, its floral morphology and relationship with

- Impatiens. Kew Bulletin 35: 213-219.
- Griffin, O. and J. Parnell. (1997). Loganiaceae. In Flora of Thailand Vol. 6 part 3: 198-199.
- Gupta PC, Rao CV. Gastroprotective effect of standardized leaf extract from *Careya arborea* on experimental gastric ulcers in rats. Pharm Biol 2014;52(8):1003-8.
- Gupta RS, Sharma R, Sharma A, Bhatnager AK, Dobhal MP, Joshi YC, Sharma MC. Effect of *Alstonia scholaris* bark extract on testicular function of Wistar rats. Asian J Androl 2002; 4(3): 175-78.
- Hiepko, P. (1987). Opiliaceae. In Flora of Thailand Vol. 5 part 1: 98-100.
- Hirasawa Y, Arai H, Zaima K, Oktarina R, Rahman A, Ekasari W, Widyawaruyanti A, Indrayanto G, Zaini NC, Morita H. Alstiphyllanines A-D, indole alkaloids from *Alstonia macrophylla*. J Nat Prod 2009;72 (2) : 304-7.
- Hong, Deyuan, Hanbi Yang, Cun-li Jin, M.A. Fischer, N.H. Holmgren & R.R. Milll. (1998) Scrophulariaceae. In Flora of China Vol. 18:21.
- Hoogland, R.D. (1972). Dilleniaceae. In T. Smitinand & K. Larsen (eds.), Flora of Thailand Vol.2 part 2 : 99-100.
- Harrison LJ, Sia GL, Sim KY. 5,7-dihydroxy-8-methoxyflavone from *Tetracera indica*. Planta Med 1994;60(5):493-4.
- Han AR, Kim JA, Lantvit DD, Kardono LBS, Riswan S, Chai H, Blanco EJC, et al. Cytotoxic Xanthone Constituents of the Stem Bark of *Garcinia mangostana* (Mangosteen). J Nat Prod 2009; 72(11): 2028–31.
- Husain K, Zakaria SM, Lajis NH, Shaari K, Ismail IS, Israf DA, et al. Novel sesquiterpene and copyrine alkaloids from *Anaxagorea javanica* Blume. Phytochem Lett 2012;5(4):788-92.
- Husain KB. Chemical constituents of *Anaxagorea javanica* and their antioxidant and anti-inflammatory activities [dissertation]. Universiti Putra Malaysia;2008. [cited 2015 July 3]; Available from URL:<http://psasir.upm.edu.my/7197/>

พืชสมุนไพรในประเทศไทย ตอนที่ 4

- Jagetia G.C. and M.S. Baliga. Induction of developmental toxicity in mice treated with *Astonia scholaris* (Sapthaparma) in utero. Birth Defects Res. B. Dev. Reprod Toxicol 2003;68(6): 472-478.
- Jia Z, Koike K, Ohmoto T, Ni M. Triterpenoid saponins from *Ardisia crenata*. Phytochemistry 1994;37(5):1389-96.
- Jia Z, Koike K, Nikaido T, Ohmoto T, Ni M. Triterpenoid saponins from *Ardisia crenata* and their inhibitory activity on cAMP phosphodiesterase. Chem Pharm Bull 1994;42(11):2309-14.
- Jung HA, Su BN, Keller WJ, Mehta RG, Kinghorn AD. Antioxidant xanthenes from the pericarp of *Garcinia mangostana* (Mangosteen). J Agric Food Chem 2006; 54 (6), 2077–82.
- Kaltenegger E, Brem B, Mereiter K, Kalchhauser H, Kählig H, Hofer O, Vajrodaya S, Greger H. Insecticidal pyrido[1,2-a]azepine alkaloids and related derivatives from *Stemona* species. Phytochemistry 2003;63(7):803-16.
- Takeya H, Imotoa M, Tabata Y, Iwarn J, Matsumotoa H, Nakamurab K, Koyanoc T, *et al.* Isolation of a novel substrate-competitive tyrosine kinase inhibitor, desmal, from the plant *Desmos chinensis*. FEBS 1993;320(2):169-172.
- Khyade MS, Kasote DP, Nityan, Vaikos P. *Alstonia scholaris* (L.) R. Br. and *Alstonia macrophylla* Wall. Ex G. Don: A comparative review on traditional uses, phytochemistry and pharmacology. J Ethnopharm 2014;153:1-18.
- Kiewyot R, Yonchai S, Nakklaing K, Chaichumporn O, Chamutpong S. Free Radical Scavenging and Antioxidant Properties of *Molineria latifolia* Herb. Extracts. Proceedings of the 1st Academic Science and Technology Conference ASTC 2013. Science and Technology for Better Life 18 March 2013.
- Larsen K, Ming HC. (2001). Notes on the genus *Ardisia* (Myrsinaceae) from Thailand. Nordic Journal of Botany 21: 147-8.

- Larsen, K. (1987). Droseraceae. In Flora of Thailand Vol. 2 part 1: 67-69.
- Larsen, K., S. S. Larsen and J. E. Vidal. (1984). Leguminosae-Caesalpinioideae. In Flora of Thailand Vol. 4 part 1:1-132
- Leeratiwong C, Chantaranothai P, Paton AJ. A synopsis of the genus *Clerodendrum* L. (Lamiaceae) in Thailand. Tropical Natural History 2011; 11(2): 177–211.
- Leeratiwong, C. & Chantaranothai, P. A Revision of the Genus *Rotheca* Raf. (Lamiaceae) in Thailand. Tropical Natural History 2010;10(1): 81-92.
- Leeratiwong, C., Chantaranothai, C. and Paton, A. A Synopsis of the Genus *Premna* L. (Lamiaceae) in Thailand. The Natural History Journal of Chulalongkorn University. 2009; 9(2): 113-142.
- Lim SH, Low YY, Subramaniam G, Abdullah Z, Thomas NF, Kam TS. Lumusidines A-D and villalstonidine F, macroline-macroline and macroline-pleiocarpamine bisindole alkaloids from *Alstonia macrophylla*. Phytochemistry 2013;87:148-56.
- Lim SH, Low YY, Sinniah SK, Yong KT, Sim KS. Macroline, akuammiline, sarpagine, and ajmaline alkaloids from *Alstonia macrophylla*. Phytochemistry 2014;98:204-15.
- Lim SH, Tan SJ, Low YY, Kam TS. Lumutinines A-D, linearly fused macroline-macroline and macroline-sarpagine bisindoles from *Alstonia macrophylla*. J Nat Prod 2011; 74(12):2556-62.
- Liu DL, Wang NL, Zhang X, Gao H, Yao XS. Two new triterpenoid saponins from *Ardisia crenata*. J Asian Nat Prod Res 2007;9(2):119-27.
- Liu DL, Wang NL, Zhang X, Yao XS. Three New Triterpenoid Saponins from *Ardisia crenata*. Helv Chim Acta 2011;94:693-702.
- Liu L, Chen YY, Qin XJ, Wang B, Jin Q, Liu YP, Luo XD. Antibacterial Monoterpenoid Indole Alkaloids from *Alstonia scholaris* cultivated in Temperate Zone. Fitoterapia [Online]. 2015 [cited 2015 July 3]. Available from: URL: <http://www.pubmed.org>

- Loi HK and Wong KC. Volatile Constituents of *Bouea macrophylla* Griff. Fruit. J Essent Oil Res 1996;8:99-100.
- Laphookhieo S. Bioactive Prenylated Xanthenes from the Young Fruits and Flowers of *Garcinia cowa*. J Nat Prod 2015; 78(2):265-71.
- Linga SK, Takashimab T, Tanakab T, Fujioka T, Mihashi K, Kouno I. A new diglycosyl megastigmane from *Carallia brachiata*. Fitoterapia 2004;75: 785-8.
- Mandal D, Panda N, Kumar S, Banerjee S, Mandal NB, Sahu NP. A triterpenoid saponin possessing antileishmanial activity from the leaves of *Careya arborea*. Phytochemistry 2006;67:183 –190.
- Mengs U. Acute toxicity of aristolochic acid in rodents. Archives of Toxicology 1987; 59(5): 328-331.
- Middleton, D. J. (1999). Apocynaceae. In Flora of Thailand Vol. 7 part 1: 44.
- Mohamme Haneefa K.P., G.P. Mohanta and N. Chandini. Formulation and evaluation of herbal emulgel of *Pothos scandens* Linn for burn wound healing activity. J. Pharm.Sci.&Res 2014;6(2):63-6.
- Mungkornasawakul P, Pyne SG, Jatisatienr A, Supyen D, Lie W, Ung AT, Skelton BW, et al. Stemocurtisine, the first pyrido[1,2-a]azapine Stemona alkaloid. J Nat Prod 2003;66(7):980-2.
- Mungkornasawakul P, Pyne SG, Jatisatienr A, Supyen D, Jatisatienr C, Lie W, Ung AT, et al. Phytochemical and larvicidal studies on *Stemona curtisii*: structure of a new pyrido [1,2-a]azepine Stemona alkaloid. J Nat Prod 2004;67(4):675-7.
- Mills C, Carroll AR, Quinn RJ. Acutangulosides A-F, monodesmosidic saponins from the bark of *Barringtonia acutangula*. J Nat Prod 2005;68(3):311-8.
- Mohamada S, Zinb NM, Wahabb HA, Ibrahimb P, Sulaimana SF, Zahariluddina ASM, Noor SSM. Antituberculosis potential of some ethnobotanically selected Malaysian plants.

- J Ethnopharmacol 2011;133:1021-6.
- Ma L, Li W, Wang H, Kuang X, Li Q, Wang Y, et al. A simple and rapid method to identify and quantitatively analyze triterpenoid saponins in *Ardisia crenata* using ultrafast liquid chromatography coupled with electrospray ionization quadrupole mass spectrometry. J Pharm Biomed Anal 2015;102:400-8.
- Maotian W, Xiongtai G, Xiuwen H, Shanhai H. A new triterpenoid saponin from *Ardisia crenata*. Planta Med 1992;58(2):205-7.
- Nayeml N, Mehta SK. A review on Family Lamiaceae with emphasis on some medicinally important plants of the genus *Clerodendrum*. Int J Univers Pharm Bio Sc 2015;4(1):286-302.
- Nguyen VD, Nguyen TL, Tran HT, Ha TA, Bui VH, Nguyen HN, Nguyen TD. Flavan-3-ols from the barks of *Barringtonia acutangula*. Biochem Sys Ecol 2014;55:219-21.
- Nesterov A, Jifu Zhao J, Minter D, Hertel C, MA W, Abeyasinghe P, Hong M, *et al.* 1-(2,4-Dihydroxyphenyl)-3-(2,4-dimethoxy-3-methylphenyl)-propane. A novel tyrosinase inhibitor with strong depigmenting effects. Chem Pharm Bull 2008; 56(9):1292-6.
- Ono M, Sawamura H, Ito Y, Mizuki K, Nohara T. Diterpenoids from the fruits of *Vitex trifolia*. Phytochemistry 2000;55:873-7.
- Ono M, Ito Y, Nohara T. Four new Halimane-Type diterpenes, vitetrifolins D-G, from the fruit of *Vitex trifolia*. Chem Pharm Bull 2001; 49(9): 1220-2.
- Oonsivilai R, Cheng C, Bomser J, Ferruzzi MG, Ningsanond S. Phytochemical profiling and phase II enzyme-inducing properties of *Thunbergia laurifolia* Lindl. (RC) extracts. J Ethnopharmacol 2007;114(3): 300-6.
- Parnel J. and P. Chantaranonthai.(2002). Myrtaceae. In Flora of Thailand Vol.7 part 4: 809-811.
- Pasakorn Bunchalee. (2001). The Genus *Polyalthia* Blume in Thailand. Master of Science Thesis in Biology, Graduate School, Khon Kaen University.

- Pattanangern, N. 1985. A Taxonomic study of genus *Lagerstroemia* L. (Lythraceae) of Thailand. Presented in partial fulfillment of the requirements for the Master of Education degree at Srinakharinwirot University. 115 pp.
- Peterson, B. (1997). Thymelaeaceae. In Flora of Thailand Vol. 6 part 3: 238-243.
- Perry, M. (1980). Medicinal Plant of East and Southeast Asia. The Mit Press, London.
- Phengklai, C. (1981). Elaeocarpaceae. In Flora of Thailand Vol. 2 part 4: 427-430.
- _____. (1981). Ebenaceae. In Flora of Thailand Vol. 2 part 4: 337-8
- _____. (1993). Taccaceae. In Flora of Thailand Vol. 6 part 1: 7-9.
- _____. (2001). Sterculiaceae. In Flora of Thailand Vol. 7 part 3: 550-552.
- Phuphathanaphong, L. (1987). Aristolochiaceae. In Flora of Thailand Vol. 5 part 1: 15.
- Pratap B, Chakraborty GS, Mogha N. Complete aspects of *Alstonia scholaris*. Int J Pharm Tech Res 2013;5(1):17-26.
- Puff, C. (2007 onwards). Flora of Thailand: Rubiaceae. Available at http://homepage.univie.ac.at/christian.puff/FTH-RUB/FTH-RUB_HOME.htm
- Purnima M, Gupta PC. Colouring matters from the flowers of *Thunbergia laurifolia*. J Indian Chem Soc 1978;55:622-3.
- Pal BC, Chaudhuri T, Yoshikawa K, Arihara S. Saponins from *Barringtonia acutangula*. Phytochemistry 1994;35(5):1315-8.
- Rahman MM, Qais N, Rashid MA. A new C-benzylated chalcone from *Desmos chinensis*. Fitoterapia 2003;74:511-4.
- Rajesh P, Latha S, Selvamini P, Rajesh V, Kannan. Phytochemical screening and toxicity studies on the leaves of *Capparis sepiara* Linn. (Capparidaceae). Journal of basic and clinical pharmacy 2010;1(1):41-46.
- Schot, A. M. (1994). A revision of *Callerya* Endl. (including *Padbruggea* and *Hitfordiodendron*) (Papilionaceae: Millettieae). Blumea 39: 1-40.

- Shen J, Tian Z, Yang JS. The constituents from the stems of *Garcinia cowa* Roxb. and their cytotoxic activities. *Pharmazie* 2007; 62(7) : 549-51.
- Sinclare, J. (1955). A Revision of the Malayan Annonaceae. The Garden's Bulletin Singapore Vol. 24: 202-349.
- Siridechakorn I, Phakhodee W, Ritthiwigrom T, Promgool T, Deachathai S, Cheenpracha S, Prawat U, et al. Antibacterial dihydrobenzopyran and xanthone derivatives from *Garcinia cowa* stem barks. *Fitoterapia* 2012;83(8):1430-4.
- Sriyatep T, Maneerat W, Sripisut T, Cheenpracha S, Machan T, Phakhodee W, Laphookhieo S. Cowabenzophenones A and B, two new tetracyclo[7.3.3.3(3,11).0(3,7)]tetradecane-2,12,14-trione derivatives, from ripe fruits of *Garcinia cowa*. *Fitoterapia* 2014;92:285-9.
- Sriyatep T, Siridechakorn I, Maneerat W, Pansanit A, Ritthiwigrom T, Andersen RJ, Laphookhieo S. Bioactive Prenylated Xanthenes from the Young Fruits and Flowers of *Garcinia cowa*. *J Nat Prod* 2015; 78(2):265-71.
- Shrivastava N and Patel T. *Clerodendrum* and healthcare: An overview Part II- phytochemistry and technology. *Med Aromat Plant Sc Biotechnol* 2007;1(2):209-23.
- Srinivasan GV, Ranjith C, Vijayan KK. Identification of chemical compounds from the leaves of *Leea indica*. *Acta Pharm* 2008;58(2):207-14.
- Shen J, Tian Z, Yang JS. The constituents from the stems of *Garcinia cowa* Roxb. and their cytotoxic activities. *Pharmazie* 2007;62(7):549-51.
- Siridechakorn I, Phakhodee W, Ritthiwigrom T, Promgool T, Deachathai S, Cheenpracha S, Prawat U, et al. Antibacterial dihydrobenzopyran and xanthone derivatives from *Garcinia cowa* stem barks. *Fitoterapia* 2012;83(8):1430-4.
- Sriyatep T, Maneerat W, Sripisut T, Cheenpracha S, Machan T, Phakhodee W, Laphookhieo S. Cowabenzophenones A and B, two new tetracyclo[7.3.3.3(3,11).0(3,7)]tetradecane-2,12,14-trione derivatives, from ripe fruits of *Garcinia cowa*. *Fitoterapia* 2014;92:285-9.

- Sriyatep T, Siridechakorn I, Maneerat W, Pansanit A, Ritthiwigrom T, Andersen RJ, Sirat HM, Nordin AB. Chemical composition of the rhizome oil of *Alpinia conchigera* Griff from Malaysia. J Essent Oil Res 1995;7(2):195-7.
- Thongsaard W, Marsden CA, Morris P, Prior M, Shah YB. Effect of *Thunbergia laurifolia*, a Thai natural product used to treat drug addiction, on cerebral activity detected by functional magnetic resonance imaging in the rat. Psychopharm(Berl.) 2005;180(4):752–60.
- Tiwaria N, Thakurb J, Saikiab D, Gupta MM. Antitubercular diterpenoids from *Vitex trifolia*. Phytomedicine 2013;20:605-10.
- Tian EL, Cui YY, Yang GZ, Mei ZN, Chen Y. Phenolic glycosides from *Glycosmis pentaphylla*. J Asian Nat Prod Res 2014;16(12):1119-25.
- Upho, U. 2005. Ethnobotany of Buddhist and Muslim Thais in some location in the lower part of Southern Thailand. Dissertation, Graduate School, Chiang Mai University. 1-386.
- Udayabhanu, J., Kaminidevi, S. and Thangavelu, T. 2014. A study on acute toxicity of methanolic extract of *Mesua ferrea* L. in Swiss albino mice. Asian J Pharm Clin Res 7(3): 66-67.
- Usha T., S.K. Middha, M. Bhattacharya, P.Lokesh and A.R. Goyal. 2014. Rosmarinic acid, a new polyphenol from *Baccaurea ramiflora* Lour. Leaf: A probable compound for its anti-inflammatory activity. Antioxidants 3: 830-42.
- Weerachai Nanakor.(1985).The genus *Terminalia* (Combretaceae) in Thailand. Thai For. Bull. 15:59-107.
- Wu Y, Hu X, Yang GZ, Mei ZN, Chen Y. Two new flavanols from *Glycosmis pentaphylla*. J Asian Nat Prod Res 2012;14(8):738-42.
- Wang J, Yang X, Di Y, Wang Y, Shen Y, Hao X. Isoflavone diglycosides from *Glycosmis pentaphylla*. J Nat Prod 2006;69(5):778-82.
- Wang J, Di Y, Yang X, Li S, Wang Y, Hao X. Hydroquinone diglycoside acyl esters from the stems of *Glycosmis pentaphylla*. Phytochemistry 2006;67(5):486-91.

- Wang Q, Su J, Zeng L. The isolation and identification of flavonoids from *Drosera burmannii*. Zhong Yao Cai 1998;21(8):401-3.
- Xu G, Kan WL, Zhou Y, Song JZ, Han QB, Qiao CF, Cho CH, et al. Cytotoxic acylphloroglucinol derivatives from the twigs of *Garcinia cowa*. J Nat Prod 2010;73(2):104-8.
- Xu G, Kan WL, Zhou Y, Song JZ, Han QB, Qiao CF, Cho CH, et al. Cytotoxic acylphloroglucinol derivatives from the twigs of *Garcinia cowa*. J Nat Prod 2010;73(2):104-8.
- Xu JJ, Zhao HM, Shen Y, Chen JH, Li Y, Tan NH, Yang SC. Three unusual sesquioneolignans from *Alpinia conchigera*. J Asian Nat Prod Res 2013;15(8):833-9.
- Xu JJ, Zeng GZ, Yang SC, Shen Y, Tan NH. 8-9' linked neolignans with cytotoxicity from *Alpinia conchigera*. Fitoterapia 2013;91:82-6.
- Yamazaki, T. (1990). Scrophulariaceae. In Flora of Thailand Vol. 5 part 2: 217-8.
- Yuzammi.(2009). The genus *Amorphophallus* Blume ex Decaisne (Araceae – Thomsonieae) in Java. Reinwardtia 13 (1): 1–12.
- Yang H, Tian ST, Wu RY, Chen Y, Mei ZN, Wang CY, Yang GZ. Glycoborinine induces apoptosis through mitochondrial pathway in HepG2 cells. J Asian Nat Prod Res 2014;16(10):991-9.
- Yin H, Luo JG, Kong LY. Tetracyclic diterpenoids with isomerized isospongian skeleton and labdane diterpenoids from the fruits of *Amomum kravanh*. J Nat Prod 2013;76(2):237-42.
- Zheng ZF, Xu JF, Feng ZM, Zhang PC. Cytotoxic triterpenoid saponins from the roots of *Ardisia crenata*. J Asian Nat Prod Res 2008;10(9-10):833-9.
- Zhang SQ, Zhua L, Wen N, Yua M, Shen YZ, Jia Q, Li ZG, Li B. Quantification of a novel natural antioxidant (UP302) in rat plasma using ultra-high performance liquid chromatography–tandem mass spectrometry. J Chromatogr B 2011;879:3763–6.

พืชสมุนไพรในประเทศไทย ตอนที่ 4

พรรณพืชชื่อภาษาไทย

กระเช้าฝีมด	28	จำปูน	24
กระวาน	20	จิกนา	34
กระตุกไก่อ๋ม	42	จิกนม	36
กระโดน	52	จ้าม่วง	44
กระทงลอย	62	จุกโรหิณี	78
กระพังโหม	148	จอกบัว	84
กระท่อม	144	จุมกปลาหลด	202
กะตังใบ	120	เฉียงพ้านางแอ	50
กาแซะ	46	เขียด	54
กีบมัลม	168	ชะมวง	96
เกล็ดนาคราช	76	ชุมแสง	210
แกแล	132	ดอกข้าวโพด	154
ขม้น	158	ตาไก่ใบกว้าง	26
ขำลึง	14	ตัวเกลี้ยง	60
ขี้กาดง	108	ตาน	212
เข้มทอง	116	ตานงันเขา	174
เขยตาย	102	ตานคำ	74
ขี้ไต้	68	ตะเคียนเฒ่า	88
ข่อยหยอง	186	ตะแบกนา	118
ขี้กาแดง	200	ตูบาตูตี	126
ครี	64	ตะเข็บ	162
คลุ้ม	80	ตีนนก	206
ไคร้ย้อย	86	เถาไฟ	38
โคลงเคลง	136	เถอรคนธ์	194
คล้า	176	หุ้งฟ้า	16
คนที่สอ	208	เท้ายายม่อม	56

พืชสมุนไพรในประเทศไทย ตอนที่ 4

ทองแมว	104	ย่านนมควาย	204
เทียนนา	112	ระย้าแก้ว	58
ทำม้ง	128	รักป่า	178
นูกคางคก	22	รางจืด	198
บุหร่ง	66	ลิ้นควาย	94
บุรณาค	140	วา	98
ผักมันปู	30	ว่านสากเหล็ก	146
ผักหวานดำ	124	ว่านพังพอน	190
ผักกาดผี	156	สายหยุด	70
พระเจ้าห้าพระองค์	82	สังแก	152
พุดทุ่ง	110	สัตบรรณ	18
เพี้ยลูนา	138	ลำเบรnga	164
พลองแก้มอื่น	166	สกุณี	192
พรวด	170	หญ้าหนูต้น	72
เพชรหึงดักกาด	180	หมากหมก	122
พันธุเขียว	182	เหยื่อกรุ้มใบเล็ก	114
มะไฟ	32	หลังโกง	160
มะปราง	40	หนอนตายอยาก	184
มะเดื่อหิน	90	หัสคุณ	142
มะมุด	134	หมีเหม็น	130
มังคุด	100	หนามวัวช้ง	48
เมื่อยนก	106	หญ้ารากหอม	172
เม่า	188	หูปากกา	196
ย่านเลื้อด	92	อะราง	150

